

Velkojen keskittymiskehitys Suomen maataloilla

Sami Myyrä
Kyösti Pietola

MTT:n selvityksiä 92
31 s., 2 liitettä

Velkojen keskittymiskehitys Suomen maatiloilla

Sami Myyrä
Kyösti Pietola

ISBN 951-729-962-1 (Verkkajulkaisu)

ISSN 1458-5103 (Verkkajulkaisu)

www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts92.pdf

Copyright

MTT

Sami Myyrä ja Kyösti Pietola

Julkaisija ja kustantaja

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

www.mtt.fi/mttl

Jakelu ja myynti

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki

Puhelin (09) 56 080, telekopio (09) 563 1164

sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi

2005

Kannen kuva

Seppo J.J. Sirkka / MTT:n arkisto

Velkojen keskittymiskehitys Suomen maataloilla

Sami Myyrä ja Kyösti Pietola

MTT Taloustutkimus, Luutnantintie 13, 00410 Helsinki, sami.myyra@mtt.fi, kyosti.pietola@mtt.fi

Tiivistelmä

Tässä katsauksessa kuvataan velkojen keskittymiskehitystä Suomen maataloudessa vuosina 1997-2002. Tutkimusaineistona on Maatalouden yritys- ja tulotilaston (MYTT) maatilakohmainen verotusaineisto. Tarkastelussa mukana olevat velat eivät sisällä vuokrapellon arvoa, vaikka se on suuruudeltaan samaa luokkaa kuin maatalouden velat rahalaitoksille. Maataloilla aikaansaatu tuotannon määrä on tarkasteltu myyntituottojen perusteella. Tuotannon määrän tarkastelussa ei ole huomioitu mitään tukia. Maatilojen rahaliikettä kuvaavaan liikevaihtoon sisältyy sen sijaan myös tuet sekä maatilatalouden sivuelinkeinojen tulot ja veronalaiset tulonsiirrot.

Maatalouden rakennekehitys on sikataloutta lukuun ottamatta keskittämässä maatilojen velkoja nopeammin kuin maataloustuotantoa. Velkaisuuden kehitys on ääripäistymässä niin, että velattomien tilojen määrä pysyy vakaana, mutta velkaisimpien tilojen velat kohdistuvat yhä pienempään osuuteen maatalouden tuotantomäärästä ja maatilojen koko liikevaihdosta.

Ne tilat, jotka tuottivat 10 % maitotilojen tuotannosta, vastasivat vuonna 1997 36,1 % koko maitotilaryhmän veloista, kun vuonna 2002 vastaava osuus oli 41,9 %. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna velat ovat vuosien 1997-2002 aikana keskittyneet yhä voimakkaammin myös naudanlihan- ja viljantuotantoon erikoistuneilla tiloilla. Keskittyminen oli voimakkainta kasvinviljelytiloilla, jossa velkaisin 10 % tiloista oli vuonna 2002 vastuussa 62,2 % kaikista viljantuotantoon erikoistuneiden tilojen veloista. Suomen maataloista on tuotantosuunnasta riippuen velattomia 12-41 %.

Maatalouden velat jakautuvat huomattavasti epätasaisemmin kuin maatalouden tulot. Maatalouden tulojen jakautumista kuvaava Gini-indeksi on saanut aikaisemmissa tutkimuksissa arvoja väliltä 0,22-0,38, kun tässä tutkimuksessa tuotannon määrällä painotetut velkojen keskittymistä kuvaava indeksi sai arvoja välillä 0,521-0,705.

Asiasanat: velka, maatalous

The concentration of debt on Finnish farms

Sami Myyrä and Kyösti Pietola

MTT Economic Research, Agrifood Research Finland, Luutnantintie 13, FIN-00410 Helsinki, Finland,
sami.myyra@mtt.fi, kyosti.pietola@mtt.fi

Abstract

This study describes the concentration of debt on Finnish farms. The data are from the farm-level taxation data in Maatalouden yritys- ja tulotilasto (MYTT) database. The data do not contain the values of rented land and rented land is not included from other databases in this review, even if the value of the rented land equals to value of debt from financial institutions. The volume of production that has been achieved on the farms has been examined on the basis of proceeds of sales. In the examination of the volume of production, the income supports have been excluded from the figures. However, figures of turnover are in conformity with subsidies and incomes from all activities related to agricultural and income transfers.

The results signal that debt is concentrating on fewer farms. An alarming trend is that debt is also concentrating on a smaller part of agricultural production. Production has been concentrating slower than debt on the farms which have made investments. This can be noticed in all main production lines, with the exception of hog production. At the beginning of the research period (in 1997) those dairy farms, which produced 10% of overall milk, accounted for 36.1% of all debt amongst the dairy farms. By the year 2002, this share had increased by 5.8 percentage points to 41.9%. This concentration was even stronger on grain farms where the farms producing 10% of grain production have 62.2% of all debt amongst the grain farms. 12-41% of farms are debt-free depending on the production line.

Farmer's debt is fragmented more unevenly than agricultural incomes. Gini-indexes which describe the division of agricultural income have shown values in earlier studies in the range of 0.22-0.38%. However, in this study on the concentrations of debt, the index reported values in the range of 0.521-0.705% when emphasising production volumes.

Index words: debt, agriculture

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Aineisto ja menetelmät.....	8
2.1 Aineisto	8
2.2 Keskiarvoaineistoon perustuvat tulokset.....	9
2.3 Menetelmät.....	13
2.3.1 Aineiston painotus	14
2.3.2 Lorenz-käyrä ja Gini-indeksi.....	15
2.3.3 Suhteellinen velkaantuneisuus.....	16
3 Tulokset	17
3.1 Maitotilat	17
3.2 Naudanlihan tuotantoon erikoistuneet tilat	19
3.3 Sikatilat	22
3.4 Viljatilat.....	24
4 Yhteenvedo tuloksista.....	27
Kirjallisuus	30
Liitteet	

1 Johdanto

Suomen maatalouden sopeutuminen EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan on edellyttänyt ja edellyttää myös jatkossa varsin nopeaa tuotannon tehostamista ja rakennekehitystä. Yritystoiminnan jatkuvuuteen ja kilpailukykyyn panostavien tilojen tuotanto ja pääomakanta kasvavat, kun samalla osa tiloista lopettaa maataloustuotannon ja aktiivitulojen lukumäärä alenee. Etenkin kotieläintaloudessa investoinnit uusiin ja entistä suurempiin tuotantoyksiköihin ovat olleet keskeinen keino sopeutua voimakkaaseen kilpailuun EU:n yhteismarkkinoilla. Uusilla investoinneilla ja suuremmilla tuotantoyksiköillä saadaan aikaan myönteistä tuottavuuskehitystä, joka on yleisemminkin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista.

Voimakkaasti kasvavissa perheyrityksissä tarvitaan kasvun ja investointien rahoitukseen oman pääoman lisäksi myös vierasta pääomaa. Vieraan pääoman merkitys maatilojen investointien rahoituksessa onkin kasvanut. Tämän vuoksi niiden pääomarakenteen ja rahoituksellisen aseman kehitykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota tuottavuus- ja kannattavuuskehityksen rinnalla. Riittävän vahva rahoituksellinen asema, kuten hyvä vakavaraisuus ja maksuvalmius, alentaa yrityksen riskejä. Se antaa toimintavapautta ja keinoja sopeutua myös uusiin markkina- ja politiikkamuutoksiin. Parhaillaan meneillään oleva EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus on esimerkki mittavasta poliittisesta uudistuksesta, joka muuttaa oleellisesti maatilojen toimintaympäristöä. Se todennäköisesti edellyttää etenkin viime vuosina yrityksen kasvuun investoineilta, voimaperäisiltä kotieläintiloilta uusia sopeutumistoimenpiteitä.

Myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja ruokahuollon toimivuuden kannalta on tärkeää, että maatilojen pääomarakenteen kehitys on tasapainoista niin, että yritysten valmiudet sopeutua uusiin yhteiskunnallisiin muutoksiin säilyvät. Maatalouden tuottavuuden ja kilpailukykyyn parantaminen rakennekehityksellisin keinoin on kestävällä pohjalla vain, ellei rakennekehitys keskitä velkoja voimakkaammin kuin yritysten velanhoitokyky ja tuotanto lisääntyvät.

Maatilojen velkaantuminen on Suomessa ollut keskimäärin tarkasteltuna maltillista. Tilojen keskimääräiset velat ovat olleet vain hieman yli 33 000 € (vuonna 2001) ja huomattava osa tiloista on ollut velattomia. Potentiaalisena ongelmana on kuitenkin ollut nähtävissä, että maatalouden velat ovat keskittyneet varsin pienelle joukolle, pääsääntöisesti nuoria ja päätoimisia yrittäjiä.

Tutkimus on saanut rahoitusta Maatalouden kehittämisrahastosta (MAKERA). Tilastokeskus on luovuttanut tutkimuksessa käytetyn aineiston MTT taloustutkimuksen käyttöön. Tutkimuksen ohjausryhmään kuuluvat johtaja Seppo Aaltonen (MTK), ylitarkastaja Esko Leinonen (MMM), maatalousylitarkastaja Pekka Sandholm (MMM) ja professori Matti Ylätalo (HY). Kirjoittajat kiittävät rahoittajaa, tutkimuksen ohjausryhmää sekä muita tutkimuksen toteuttamista edesauttaneita henkilöitä.

Maatalouden rakennemuutosta on tutkittu Suomessa monesta eri näkökulmasta ja aika kattavastikin (mm. Ylätaalo 1989; Mäkinen 1990; Niemi ym. 1995, Lehtonen 2001; Uusitalo ja Pietola 2001; Lehtonen ym. 2002; Pyykkönen 2002; Hirvijoki ym. 2003; Pietola ym. 2003; Maatalouden rakennetyöryhmä). Lisäksi viime vuosina on ollut paljon tutkimusta suurten tilojen haasteista, joka on ollut myös maa- ja metsätalousministeriön tutkimusrahoituksen yksi painopiste (mm. Remes ym. 2003; Seppälä 2003). Tästä huolimatta meillä ei ole tuoretta tietoa siitä, millä tavoin EU-vuosien aikaiset investoinnit ja sopeuttamistoimet ovat muuttaneet maatalouden pääomarakennetta ja ovatko ne keskittäneet maatalouden velkoja kenties voimakkaammin kuin tuotantoa.

Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää, millä tavoin Suomen maatalouden velat ovat kehittyneet suhteessa viljelijäin tuloihin (tilatason tarkastelu) ja keskittyneet suhteessa maataloustuotantoon vuosina 1997-2002. Tarkastelun perusjoukoksi¹ on rajattu maatalousyrittäjät, vaikka rakennemuutos koskettaa laajemminkin koko maaseutua ja maaseudun elinvoimaisuutta. Esimerkiksi tilojen lukumäärän vähenemisestä saattaa seurata se, että maatalouden velat keskittyvät yhä pienemmälle osalle maaseudun väestöstä. Maaseudun yleisen elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin aleneminen voi puolestaan lisätä sosiaalisten ongelmien riskiä ja heikentää yritysten velankantokykyä.

Varsin kapeasta näkökulmastaan huolimatta tulosten toivotaan tuottavan uutta tietoa Suomen maataloutta koskevien politiikkatoimien vaikuttavuuden arviointiin ja uusien rakenneohjelmien suunnitteluun. Tulosten toivotaan myös auttavan arvioimaan sitä, ovatko nykyiset viljelijäin ansio- ja pääomatulojen verotukseen liittyvät käytännöt johdonmukaiset maataloudelta edellytettävään rakennekehitykseen nähden niin, että viljelijöillä on edellytykset kartuttaa riittävästi myös omaa pääomaa ja välttää ylivelkaantuminen. Uusi tieto mahdollisesta velkojen keskittymisestä on tarpeellista, jotta Suomen maataloudessa voidaan välttää samankaltainen ylivelkaantuminen kuin tanskalaisilla maataloilla ja aktiivitulojen ylivelkaantumisen aiheuttamat suuret korko- ja tuottajahintariskit.

Tämä selvitys on jaettu lukuihin niin, että luvussa kaksi esitetään aineisto sekä suhteellisen velkaantuneisuuden tunnuslukuja, jotka on määritetty Tilastokeskuksen esittämien keskiarvotietojen perusteella. Luvussa kaksi esitellään myös yksilöaineiston käsittelyssä käytetyt menetelmät. Luvussa kolme esitetään yksilöaineiston tulokset ja luvussa 4 tehdään yhteenveto.

¹ Maatalouden yritys- ja tulotilaston aineiston perusteella perusjoukosta käytetään nimitystä kohdeperusjoukko.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Aineisto

Tämän tutkimus perustuu Maatalouden yritys- ja tulotilaston (MYTT) aineistoon. Aineistona käytetään sekä Maatalouden yritys- ja tulotilaston julkaisuja vuosilta 1996-2001 että yritys kohtaista² aineistoa vuosilta 1997-2002. Samaa yritys kohtaista aineistoa on käytetty aikaisemmin esimerkiksi Puurusen ja Seppälän (2004) tutkimuksessa.

Aineiston yksityiskohtainen kuvaus löytyy vuosittain ilmestyvistä Maatalouden yritys- ja tulotilasto -julkaisuista (Maatilatalouden yritys- ja tulotilastot 1996-2001). Tässä yhteydessä kuvataan tilaston keskeisimmät käsitteet, luokitukset sekä tietojen muodostussäännöt, joiden tuntemus on välttämätöntä tulosten tulkinnan kannalta.

Tilaston kohteena olevilla tiloilla on vähintään kaksi hehtaaria viljelyssä olevaa peltoa ja niitä verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan. Tilat on jaettu omistajan mukaan seuraaviin luokkiin: yksityinen henkilö, perheyhtiö tai yhtiö, perikunta tai kuolinpesä, valtio tai muu julkisyhteisö ja osakeyhtiö tai vastaava. Maatilojen tuotantosuunta on määritetty tulojen perusteella. Valtaosalla maataloista tuotantosuunta määräytyy niin, että tuotantosuunnan tuotteista saatujen tulojen osuus maatalouden myyntitulojen ja sivuansioden summasta on yli 65 prosenttia. Tuotantosuuntien määrittelyssä on hyödynnetty myös maaseutuelinkeinorekisterin tuotantosuuntaluokittelua.

MYTT:n tärkeimpinä tietolähteinä ovat maatilatalouden verolomakkeet, joilta tiedot on poimittu pääsääntöisesti ennen verovalmistelua. Tiedoista puuttuu siten pääsääntöisesti verottajan tekemät korjaukset ja muutokset. Maatilojen velkoja koskevia tietoja voidaan kuitenkin pitää luotettavina. Viljelijät kiinnittivät kyseisinä vuosina velkojen kirjaamiseen erityistä huomiota, sillä velkojen määrä oli sopeutumisvähennyksen peruste. Velat olivatkin pääsääntöisesti kirjattu oikein (Hannu Vuoriniemi 4.1.2005).

Maatalouden myyntitulot on saatu laskemalla yhteen kotieläintalouden myyntitulot sekä kasvinviljelytuotteiden myyntitulot. *Tulot yhteensä* (=liikevaihto) saadaan kun maatalouden myyntituloihin lisätään maatalouden sivuansio toiminnan tulot, tuet, maatalouden tasausvarauksen suora tuloutus, kotieläinten myyntitulon jaksotettu osuus sekä muut maatalouden tulot ja lisäykset. *Puhdas tulo* saadaan, kun tuloista yhteensä vähennetään menot yhteensä maksettua korkoa lukuun ottamatta. *Maatalouden velat* on poimittu 2-lomakkeen kohdasta ”maatalouden velat ja velvoitteet yhteensä”. Maatalouden velat eivät sisällä lyhytaikaisia ostovelkoja eivätkä vuokratulojen arvoa.

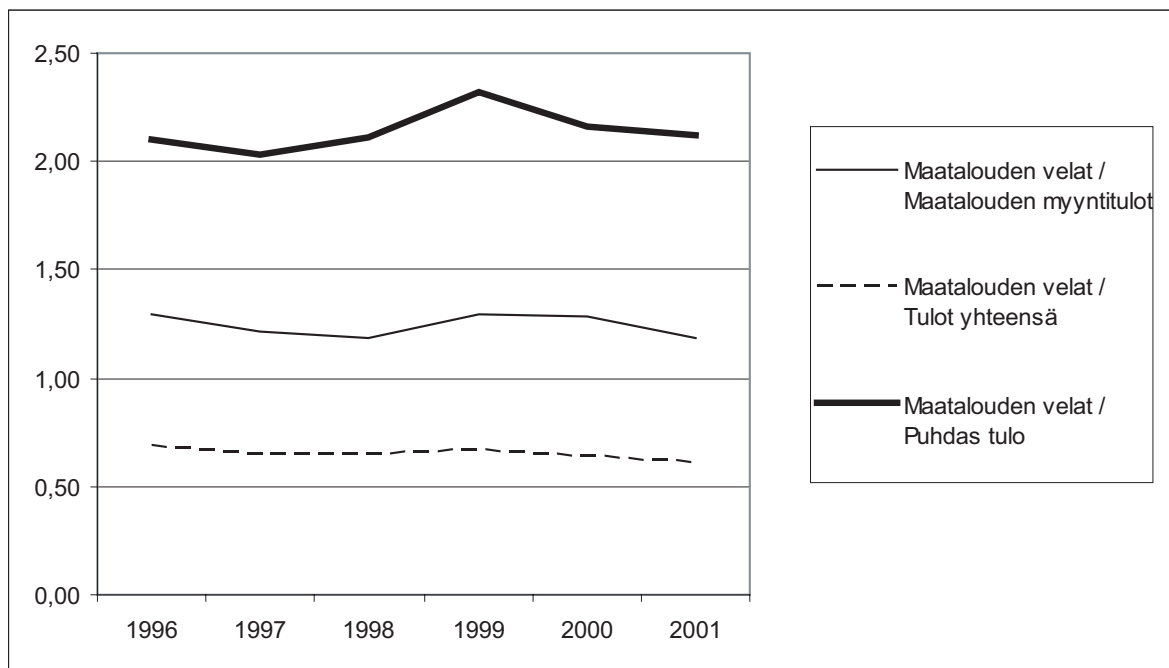
² Tilastokeskus on luovuttanut verotusaineiston tutkimushankkeen käyttöön.

2.2 Keskiarvoaineistoon perustuvat tulokset

Tässä kappaleessa esitetään tuloksia, jotka on laskettu suoraan MYTT 1996-2001 julkaisujen perusteella käyttämättä yksilöaineistoa. MYTT –aineiston perusteella tilastokeskuksessa lasketut tulokset osoittavat, että vuonna 2001 maatalojen velat ja muut velvoitteet olivat yhteensä 2 452 milj. euroa. Tilakohtaisesti velkaa oli keskimäärin 33 169 euroa. Velat jakautuvat hyvin epätasaisesti, sillä 36 prosenttia maataloista on täysin velattomia. 10 prosentilla tiloista velkaa on yli 95 899 euroa.

Pitkän aikavälin velankantokykyä kuvataan usein soliditeetilla, eli oman ja vieraan pääoman suhteella. Soliditeetin tai nettovarallisuuden laskeminen ei ole kuitenkaan järkevää MYTT aineiston perusteella. Keskeisin syy tähän on se, että omaisuuden verotusarvot ovat usein hyvin varovaisia arvioita niiden jälleenhankinta-arvoista (Fredriksson 2002, Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2003 ja Verohallituksen päätös 2004). MYTT -aineiston perusteella voidaan kuitenkin laskea, kuinka hyvin maatalojen tuotanto sekä maatalojen liikevaihto ja tulos vastaavat velkoja.

Maatalouden velkojen suhde maatalouden myyntituloihin on ollut vuosina 1996-2001 keskimäärin 1,24 (Kuva 1). Tarkasteluajankohtana on havaittavissa vuotuista vaihtelua. Selvää kehityssuuntaa ei kuitenkaan ole. Keskimääräisellä tasolla tarkasteltuna maatalojen kyky vastata veloista ja velvoitteistaan maataloustuotteista saaduilla myyntituloilla on pysynyt tarkasteluajankohtana samana. *Puhdas tulo* kuvaa kuitenkin paremmin todellista velanmaksukykyä. Myös *maatalouden velkojen ja puhtaan tulon* suhde on pysynyt vakaana, ollen keskimäärin 2,14. *Maatalouden velkojen suhde maatalouden yhteenlaskettuihin tuloihin (tulot yhteensä)* oli keskimäärin 0,65.

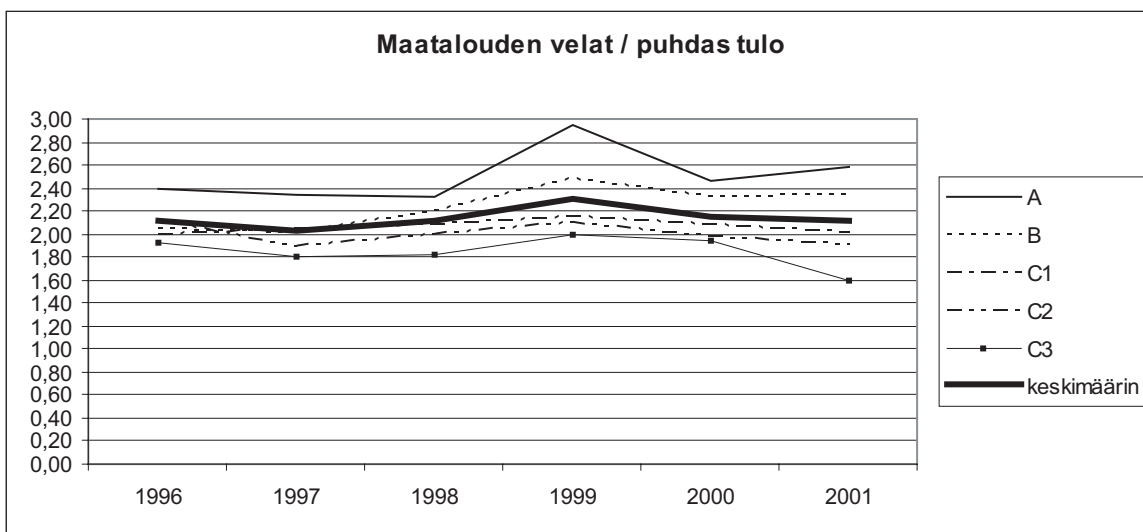
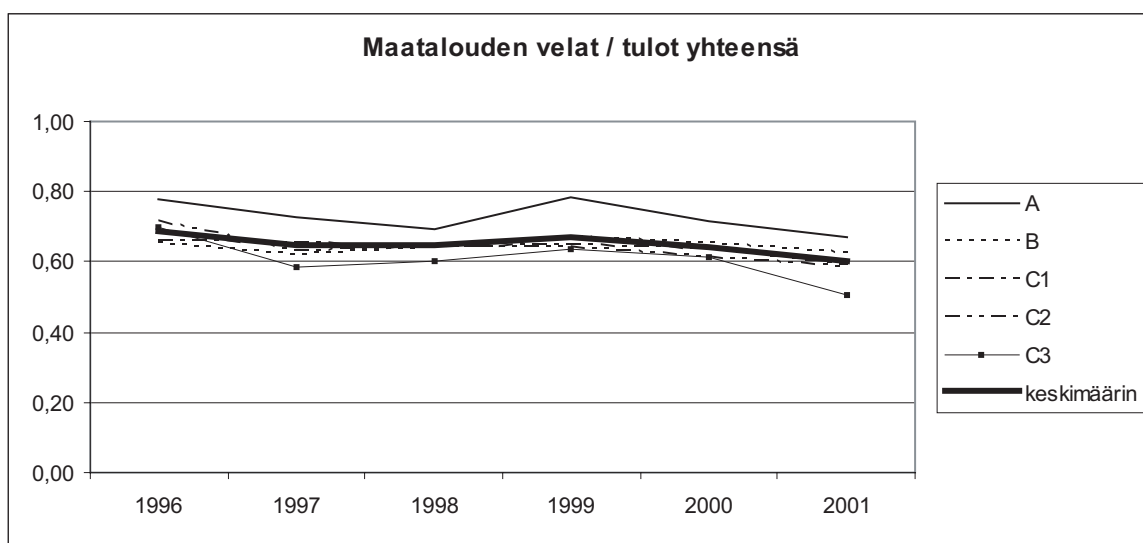
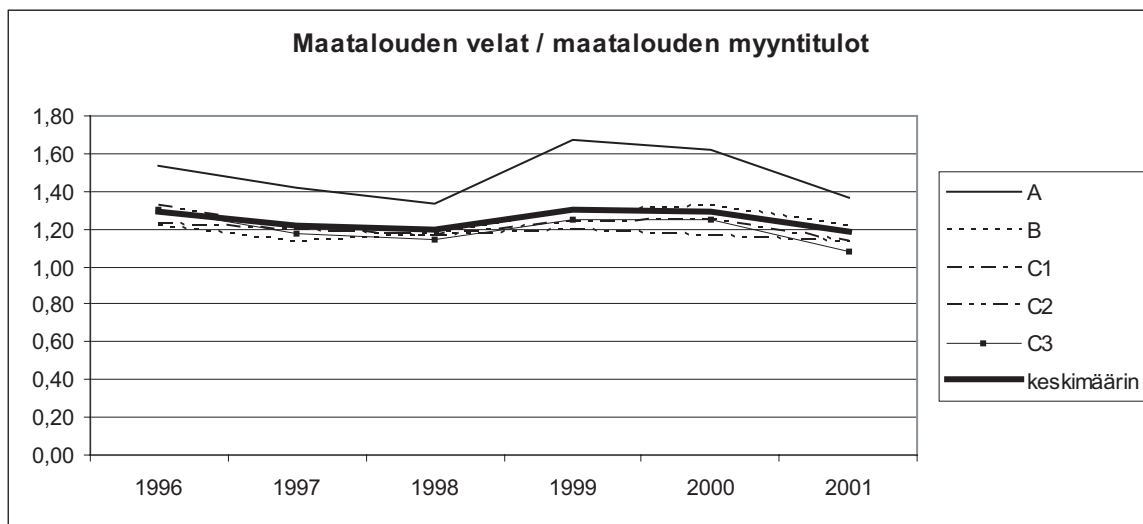

Kuva 1. Maatalouden velkojen suhde maatalouden myyntituloihin, tuloihin yhteensä sekä puhtaan tulon vuosina 1996-2001.

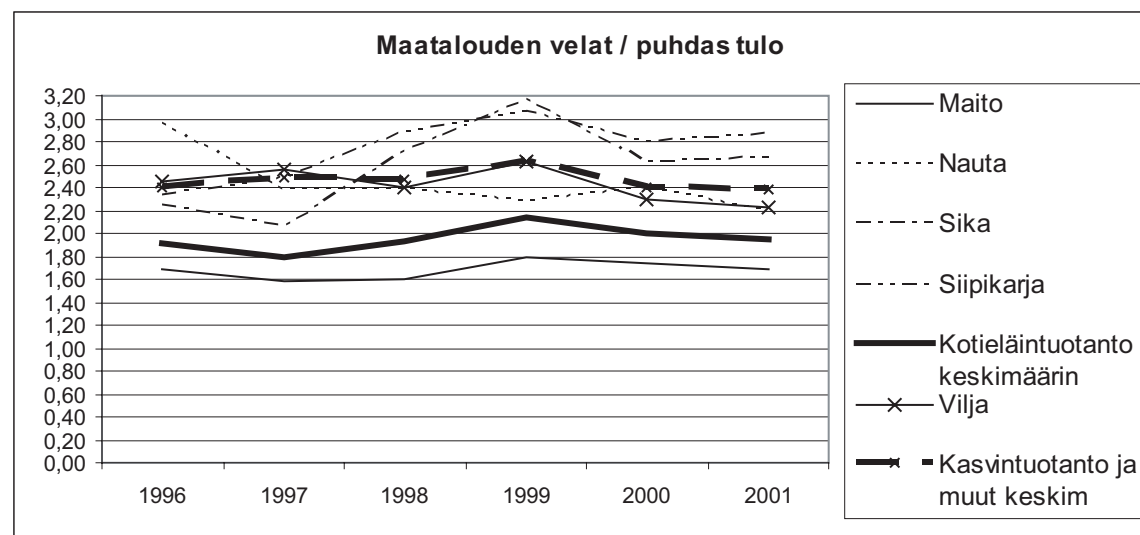
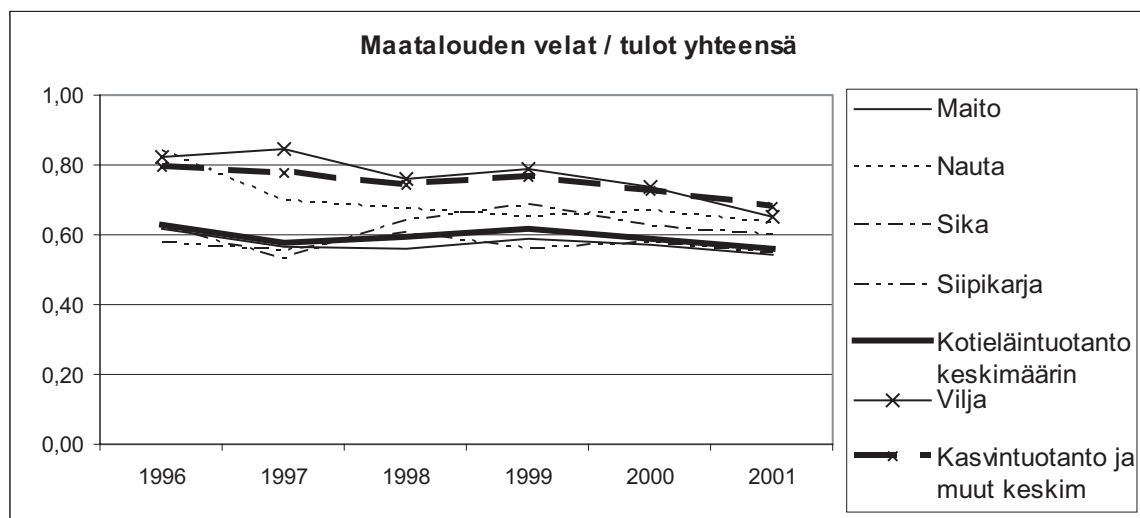
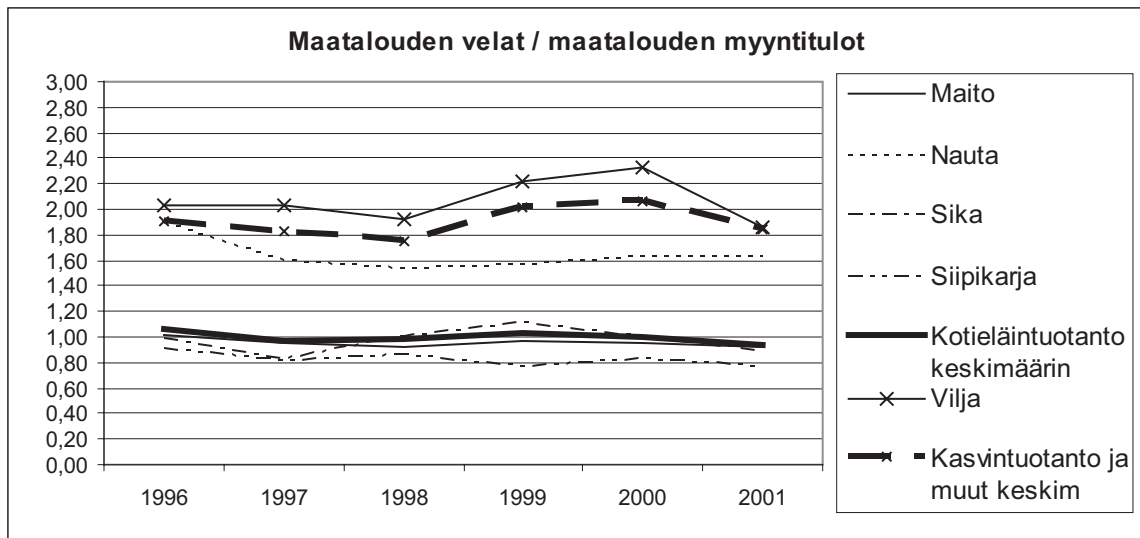
Tukialueittain tarkasteltuna *maatalouden velkojen* suhde *maatalouden myyntituloihin* on korkein A-tukialueella (Kuva 2). Tämä ei kuitenkaan johdu siitä, että maatalouden myyntitulot A-tukialueella olisivat tilatasolla pienempiä kuin muilla tukialueilla, vaan siitä että A-tukialueen tiloilla on keskimäärin enemmän velkaa kuin muiden tukialueiden tiloilla (Liite 1). *Maatalouden velat* olivat A-tukialueella keskimäärin 1,5 kertaa niin suuret kuin *maatalouden myyntitulot*. Muilla tukialueilla *maatalouden velat* olivat keskimäärin hieman yli 1,2 kertaa niin suuret kuin *maatalouden myyntitulot*. *Maatalouden velat* olivat pienimmät yhteenlaskettuihin tuloihin (*tulot yhteensä*) verrattuna Pohjois-Suomessa. Matalimmillaan velat olivat C2- ja C3- tukialueilla ollen noin 60 % yhteenlasketuista tuloista. Tulojen suhde velkoihin huononee tasaisesti pohjoisesta etelään. Myös *maatalouden velkojen* suhde *puhtaaseen tuloon* on huonoin A-tukialueella.

Tuotantosuunnittain tarkasteltuna *maatalouden myyntituloihin* suhteutetut velat ovat pääsääntöisesti suurempia kasvinviljelytiloilla (keskimäärin lähes kaksi kertaa myyntitulot) kuin kotieläintiloilla (keskimäärin vuotuisten myyntitulojen suuruiset). Poikkeuksen tekevät naudanhantuotantoon erikoistuneet tilat, joilla on myyntituloihin suhteutettuna lähes saman verran velkaa kuin kasvinviljelytiloilla (Kuva 3). Myös viiveellä kassaperusteisessa verotusaineistossa näkyvät hyvät ja huonot satovuodet vaikuttavat voimakkaammin kasvinviljelytilojen suhteelliseen velkaantuneisuuteen kuin kotieläintilojen suhteelliseen velkaantuneisuuteen. Yhteenlaskettuihin tuloihin (*tulot yhteensä*) suhteutettuna maatilojen keskimääräinen velkaantuneisuus on pienentynyt vuosina 1996-2001. Kasvinviljelytiloilla velkojen suhde tuloihin (*tulot yhteensä*) on laskenut vuoden 1996 noin 80 prosentin tasosta vuonna 2001 noin 70 % tasolle. Kotieläintiloilla maatilojen velkojen suhde yhteenlaskettuihin tuloihin on pysynyt lähes ennallaan. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että tukien merkitys velanmaksukyvyyn kannalta on korostunut erityisesti kasvinviljelytiloilla.

Maitotilat ovat olleet varovaisimpia velanotossaan, kun tarkastellaan velkojen suhdetta *puhtaaseen tuloon*. *Maatalouden velkojen* suhde *puhtaaseen tuloon* vaihteli tarkasteluajankohdaksi 1,6 ja 1,8 välillä. Eniten *maatalouden velkaa* suhteessa *puhtaaseen tuloon* oli siipikarjatililla. Tarkastelujakson loppupuolella *maatalouden velkojen* suhde *puhtaaseen tuloon* nousi siipikarjatililla jo lähes kolminkertaiseksi. Myös sikatiloilla maatalouden velkojen suhde *puhtaaseen tuloon* on huomattavan korkea. Havainnot kertovat siitä, että sika- ja siipikarjatililla yrittäjien ottamat riskit suhteessa saamaansa *puhtaaseen tuloon* ovat kaikkein suurimmat

Kuva 2. Maatalouden velkojen suhde maatalouden myyntituloihin, tuloihin yhteensä sekä puhtaaseen tuloon tukialueittain vuosina 1996-2001.

Kuva 3. Maatalouden velkojen suhde maatalouden myyntituloihin, tuloihin yhteensä sekä puhtaan tuloon tuotantosuunnittain vuosina 1996-2001.

Tulokset osoittavat, ettei vuosina 1996-2001 maataloudessa ole maatalouden velkojen suhteessa maatalouden liikevaihtoon tai maatalouden tulokseen tapahtunut keskiarvotasolla suuria muutoksia. MYTT aineistoon perustuva tarkastelu on kuitenkin osittain puutteellinen. Velkoja ja velvoitteita tarkasteltaessa ei ole otettu huomioon vuokratun pellon arvoa, joka on Ihamuotilan (1983) mukaan velkapääomaan rinnastettava erä. Vuokrapellon arvotustavasta riippuen, sen pääoma-arvo on saattanut jo jopa ylittää muiden velkojen summan (Liite 2). Tämä johtuu sekä pellon vuokrauksen nopeasta lisääntymisestä että pellon hinnan noususta.

Tukialueittaisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että A-tukialueen tiloilla on hieman enemmän velkaa liikevaihtoon sekä tulokseen suhteutettuna kuin muiden tukialueiden tiloilla. Keskeisin syy tähän on ilmeisesti pellon hinnan voimakas alueellinen vaihtelu niin, että sekä pellon verotusarvo että pellon hinta ovat Etelä- ja Länsi-Suomessa huomattavasti korkeampia kuin Pohjois- ja Itä-Suomessa (Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2004, Verohallituksen päätös n:o 901).

Keskiarvotasolla tehty havainto siitä, ettei suhteellisessa velkaantuneisuudessa ole tapahtunut suuria muutoksia, ei sulje pois kuitenkaan mahdollisuutta, että jotkin tilat tai tilaryhmät voineet olennaisesti velkaantua tarkasteluajankohtana. Tästä syystä luvussa 3 tarkastellaankin maatalouden velkaantumista tilatasolla.

2.3 Menetelmät

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, keskittyvätkö velat aktiivituloilla tuotantoa nopeammin. Tämän selvittämiseksi täytyy tietää tuotannon ja velan määrä sekä niiden kehitys tiloittain. Käytettävissä oleva Maatalouden yritys- ja tulotilaston aineisto sisältää nämä tiedot tiloittain vuosilta 1997-2002. Tilakohtaista tuotannon määrää kuvataan *Maatalouden myyntituloilla* ja velan määrää verolomakkeilta poimitulla *maatalouden velan* määrällä. Velkojen keskittymisen tarkastelussa tilakohtainen velan määrä painotetaan siis reaali-prosessilla (tuotannolla) eikä velanmaksukyvyllä, johon tuet vaikuttavat olennaisesti. Tarkastelutavalla voidaan paljastaa onko viimevuosien sopeutumiskehitys velkaannuttanut maatiloja suhteessa niiden maataloustuotannon kehitykseen. Tulokset on laskettu siis painottamalla ne kokonaistuotannon määrään.

Myös pelkästään kohdeperusjoukon tilamäärään painotetut tulokset on laskettu ja esitetty. Näiden tulosten avulla voidaan tarkastella tilakohtaisten velkojen keskittymistä. Kohdeperusjoukon tilamäärään painotetut tulokset eivät ole kuitenkaan yhtä informatiivisia rahoitusriskien kasautumisen tarkastelussa, kuin kokonaistuotannon määrään painotetut tulokset.

Velankantokykyä ja sen kehitystä tarkastellaan suhteellisella velkaantuneisuudella. Tässä tarkastelussa aineistoa ei ole painotettu. Tarkastelu kuvaa aineiston tilojen jakautumista eri suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin. Aineiston perusteella tehtyjä havaintoja tilojen

jakautumisesta suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin voidaan pitää yleistettävänä, sillä aineisto sisältää noin 10 % Suomen kaikista maatiloista (Taulukko 1). Tilojen jakautuminen suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin esitetäänkin prosenttiosuuksina. Suhteellisen velkaantuneisuuden luokat on määritetty niin, että aineistosta tulee jokaiseen luokkaan vähintään 5 tilaa.

2.3.1 Aineiston painotus

Maatalouden yritys- ja tulotilaston aineisto on poiminta kohdeperusjoukosta, eli kaikista maatiloista (kts. MYTT -aineiston rajaukset s. 5). Poiminnan ja kohdeperusjoukon tilamäärät on esitetty taulukossa 1. Otantastrategia on toteutettu kiertävänä paneelina, jossa noin puolet otoksesta vaihtuu vuosittain. Tärkeimpinä otoskriteereinä on käytetty tuotantosuuntaa ja tilakokoa. Kaikille otoksen tiloille on annettu painokerroin, jolla se edustaa kohdeperusjoukon tiloja. Otannan tarkempi menetelmäkuvaus löytyy Maatalouden yritys- ja tulotilasto-julkaisuista.

Taulukko 1. Tilojen lukumäärä otoksessa ja kohdeperusjoukossa.

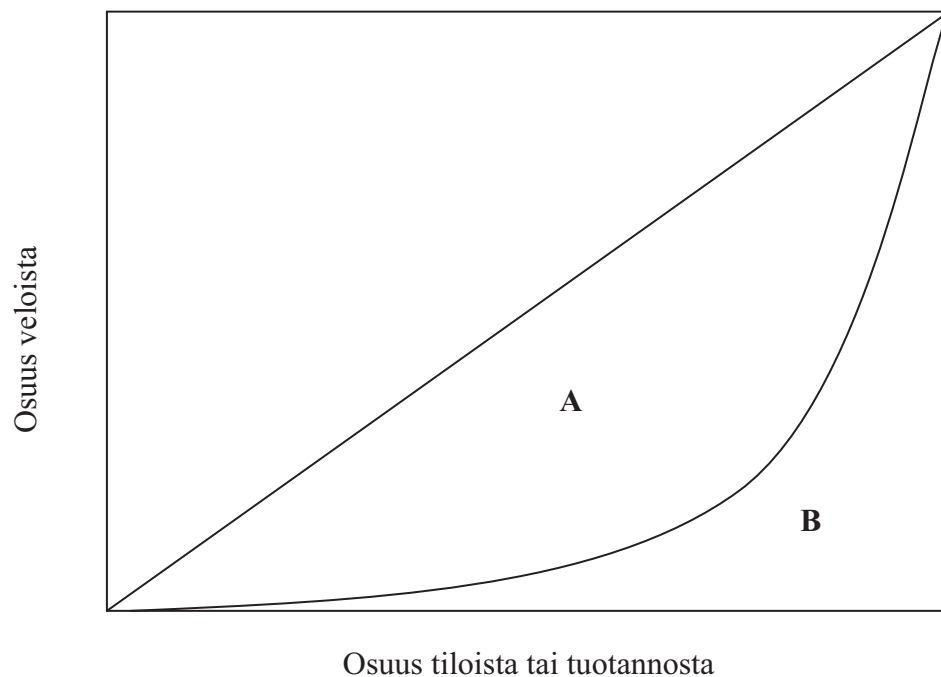
	Maitotilat		Naudanlihan tuotantoon erikoistuneet tilat		Sikatilat		Viljatilat	
	*	**	*	**	*	**	*	**
1997	2536	24574	567	5682	722	4778	1960	18331
1998	3048	23464	597	5115	765	4501	1381	17234
1999	2552	21610	575	5007	776	3875	1388	16340
2000	2540	19532	538	4147	678	3572	1592	17024
2001	2526	18621	543	3749	692	3460	1525	16545
2002	2457	17539	514	3300	702	3213	1332	16010

* = tiloja poiminnassa ** = tiloja kohdeperusjoukossa

Velkojen keskittymistä kuvataan Gini-indekseillä, joita laskettaessa aineisto on painotettu sekä (A) kohdeperusjoukkoa että (B) kohdeperusjoukon tuotantoa vastaavaksi. Aineiston havainnot on siis aina kerrottu kohdeperusjoukkoon painottavilla tilakohtaisilla painokerroimilla (A) ja lisäksi indeksejä laskettaessa tilakohtaisina painoina on käytetty myös tilakohtaista tuotantomäärää, eli maatalouden myyntituloja (B). Tällä menettelyllä kuvataan velkojen jakautumista (A) tiloittain ja (B) tuotannon mukaan kaikilla maatiloilla. Aikasarjaa tarkasteltaessa näin käsitellyllä aineistolla voidaan kuvata velkojen jakautumisen keskittymistä sekä tiloittain että tuotannon perusteella.

2.3.2 Lorenz-käyrä ja Gini-indeksi

Tulojen ja pääoman jakautumisen mittaamisessa Lorenz-käyrä ja Gini-indeksi ovat vakiintuneita menetelmiä. Lorenz-käyrä on visuaalinen tapa ilmaista tulojen, pääoman tai velkojen jakautumista havainnoitavassa aineistossa tai perusjoukossa. Lorenz-käyrä saadaan järjestämällä tutkimusaineistossa olevat tilat järjestykseen niiden velkojen määrän perusteella. Lorenz-käyrä kuvaa kumulatiivisen velkaosuuden kasvua tilaosuuden / tuotantomääräosuuden kasvaessa. Aineistoa painotettaessa tilat saavat x-akselilta painoiaan vastaavan osan (Kuva 4). Tälle aineistolle on tyypillistä, että osa tiloista on velattomia. Tässä tapauksessa Lorenz-käyrä kulkee aluksi kuvaajan x-akselia pitkin. Lorenz-käyrän muoto kuvaa velkojen jakautumista. Mitä lähempää se kulkee kuvaajan oikeaa alakulmaa, sen keskittyneemmät velat ovat.

Kuva 4. Lorenz käyrä.

Gini-indeksi johdetaan suoraan Lorenz-käyrästä. Se kuvaa pinta-alojen suhdetta:

$$(1) \quad G = \frac{A}{A+B} ,$$

missä A on Lorenz-käyrän ja tasajakamaan kuvaavan diagonaalin väliin jäävä alue ja A+B on diagonaalin alle jäävä alue. Koska Gini-indeksi kuvaa pinta-alojen A ja A+B suhdetta, Gini-indeksi vaihteluväli rajoittuu nollan ja yhden välille. Kuvassa 4 vaaka-akselilla on tilojen tai tuotannon %-osuus ja pystyakselilla velkojen %-osuus, *kun tilat on järjestetty velkojen suhteen suuruusjärjestykseen pienimmästä aloittaen*. Jos velat ovat jakautuneet tasan kaikkien tilojen tai tuotannon kesken, saa Gini-indeksi arvon 0 ja jos kaikki velat ovat keskittyneet yhdelle tilalle, arvon 1. Mitä enemmän velat ovat keskittyneet, sitä suuremman

arvon Gini-indeksi saa. Kun aineistossa on velattomia tiloja, saa Gini-indeksi aina suurempia arvoja kuin nolla.

Gini-indeksille esitetään useita eri laskutapoja. Tässä tutkimuksessa käytetään seuraavaa menetelmää³:

$$(2) \quad G = \sum_{i=1}^n x_i y_{i+1} - x_{i+1} y_i ,$$

missä x_i on tilan i osuus tilojen määrästä tai tuotannosta, y_i on tilan i osuus veloista ja n on tilojen määrä (Shryock ym. 1973 s.178).

Suomessa pääomien jakautumista on tarkastellut esimerkiksi Fredriksson (2002). Hän havaitsi, että maatalouden nettovarallisuus on jakautunut suomalaisten kesken hyvin epätasaisesti (Gini-indeksi 0,813). Tämä johtuu siitä, ettei suurin osa suomalaisista omista mitään maatalouteen liittyvää. Suomalaisen maatalouden tarkasteluun Gini-indeksejä ovat käyttäneet esimerkiksi Ojaniemi (1986), Uusitalo (1988), Ylisippola (1989), Puurunen (1990) ja Pyykkönen (2002). Heidän tutkimuksensa keskittyivät tulojen ja tuotannon jakautumisen tarkasteluun. Ylisippola havaitsi viljelijäkotalouksien käytettävissä olevien tulojen (Gini-indeksi 0,22) jakaantuvan tasaisemmin kuin muiden pienyrittäjien (Gini-indeksi 0,25). Puurunen osoitti maatalouden nettotulojen jakautuneen epätasaisemmin 1980-luvun alussa (Gini-indeksi 0,38), kuin 1980-luvun lopussa (Gini-indeksi 0,31). Pyykkönen (2002) puolestaan havaitsi, että tuotanto keskittyi vuosina 1995-2000 kaikissa tuotantosuunnissa. Tämä johtui erityisesti siitä, että kaikissa tuotantosuunnissa oli tuotannosta luopuneita tiloja.

Nyt esitettäville maatilojen velkaisuutta kuvaaville tilakohtaiseen aineistoon perustuvilla tuloksilla ei löydy vertailutietoa aikaisemmista tutkimuksista. Tosin Pyykkönen (1994) on arvioinut luokitellun maatilatalouden tulo- ja verotilaston perusteella, että vuonna 1991 noin 25 % tiloista oli velattomia ja että suhteellisen vähävelkaisia tiloja oli runsaasti. Edelleen luokitellun aineiston perusteella Pyykkönen (1998) arvioi, että velkaisimmalla viidesosalla maataloista on kaksi kolmasosaa kaikista maatalojen veloista.

2.3.3 Suhteellinen velkaantuneisuus

Tutkimusaineiston tiloille laskettiin suhteellista velkaantuneisuutta (SV) kuvaava tunnusluku. Tunnusluvulla kuvataan velkojen suhdetta liikevaihtoon.

$$SV = \frac{Velat}{Liikevaihto}$$

³ Gini-indeksit on laskettu SAS-ohjelmistolla. Ohjelmaa kirjoitettaessa on hyödynnetty Philip N. Cohen kirjoittamaa koodia, joka on saatavissa internetistä osoitteesta: www.socsci.uci.edu/~cohenp/tools.html. Verotusaineiston on luovuttanut tutkimuksen käyttöön Tilastokeskus. Gini-indeksin laskentaohjelman kirjoituksessa avusti Risto Seppälä.

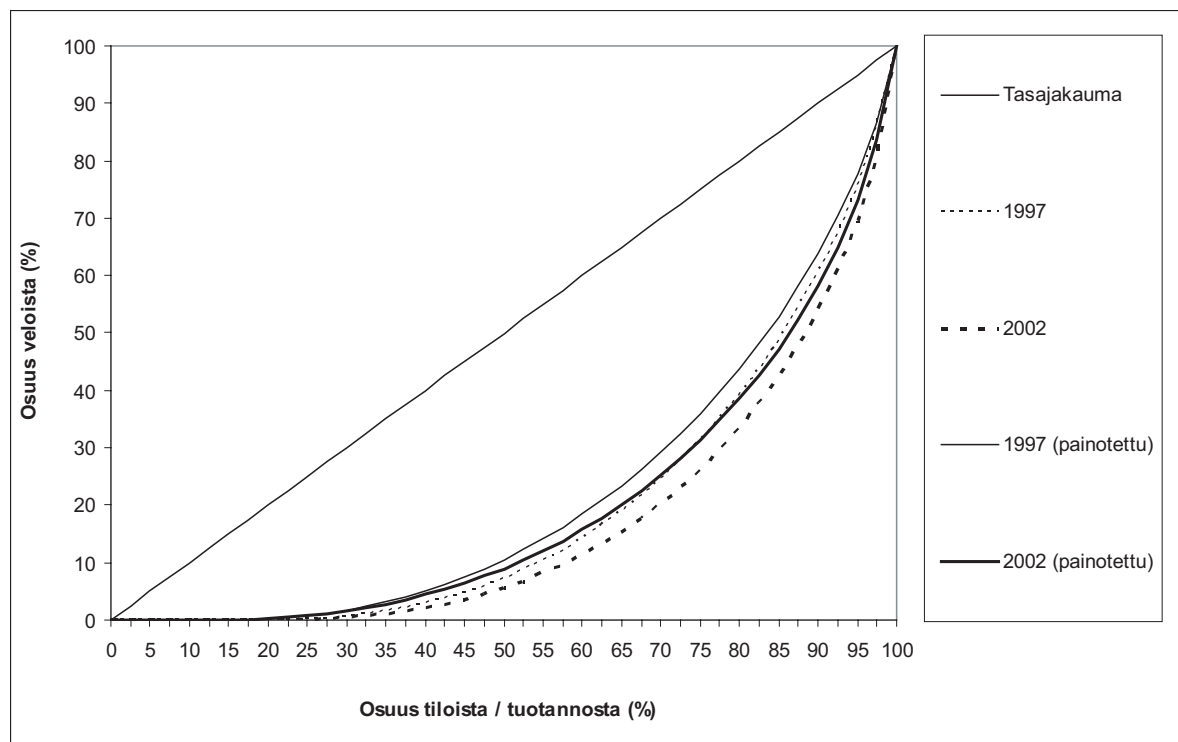
MYTT-aineistoon velat on poimittu suoraan verolomakkeiden kohdasta *maatalouden velat ja velvoitteet yhteensä*. Liikevaihtoa kuvataan maatalouden yhteenlasketuilla tuloilla (*tulot yhteensä*). Suhteellista velkaantuneisuutta laskettaessa käytetyt käsitteet vastaavat edellä kuvattuja käsitteitä. *Tulot yhteensä* sisältävät tuet.

3 Tulokset

3.1 Maitotilat

Vuosina 1997-2002 velat ovat keskittyneet entistä harvemmille maitotiloille. Velkojen jakaantumista kuvaavaa Lorenz -käyrää tarkasteltaessa tämä ilmenee käyrän siirtymisenä oikealle alas (Kuva 5). Kuvassa 5 velkojen tasajakaumaa kuvaavan lävistäjän ja Lorenz -käyrän väliin jäävän alan osuutta koko lävistäjän alapuolisesta alasta on kasvanut.

Kun tilakohtaiset havainnot painotettiin tuotannon määrällä, havaittiin velkojen kohdistuvan pienemmälle osalle tuotannosta vuonna 2002 kuin vuonna 1997. Käytännössä tulos tarkoittaa sitä, että velkaa ottaneet tilat eivät ole pystyneet nostamaan tuotantoaan samassa suhteessa, kuin mitä ne ovat velkaantuneet muihin maitotiloihin verrattuna. Tulos voi osittain selittyä kasvavien tilojen kasvukustannuksilla eli sillä, että kasvavissa yrityksissä tuotanto kasvaa pääoman ja velkojen kasvuun nähden viiveellä.

Kuva 5. Velkojen jakautuminen tiloittain ja tuotannon perusteella maitotiloilla vuosina 1997 ja 2002. Yhtenäiset käyrät: havainnot painotettu tuotantomäärällä; katkoviivat: ei painotusta tuotantomäärillä.

Maitotilojen velkojen jakautumista kuvaava Gini-indeksi on noussut tasaisesti vuosina 1997-2002. Suurempi osa veloista kohdistuu siis yhä pienemmälle osalle maitotiloista. Velkaisin 10 % tiloista vastasi vuonna 1997 alle 40 prosentista kaikkien maitotilojen veloista. Vuonna 2002 osuus oli noussut lähes 46 prosenttiin. Vuonna 2002 velkaisin 25 % maitotiloista vastasi lähes 74 prosentista kaikkien maitotilojen veloista.

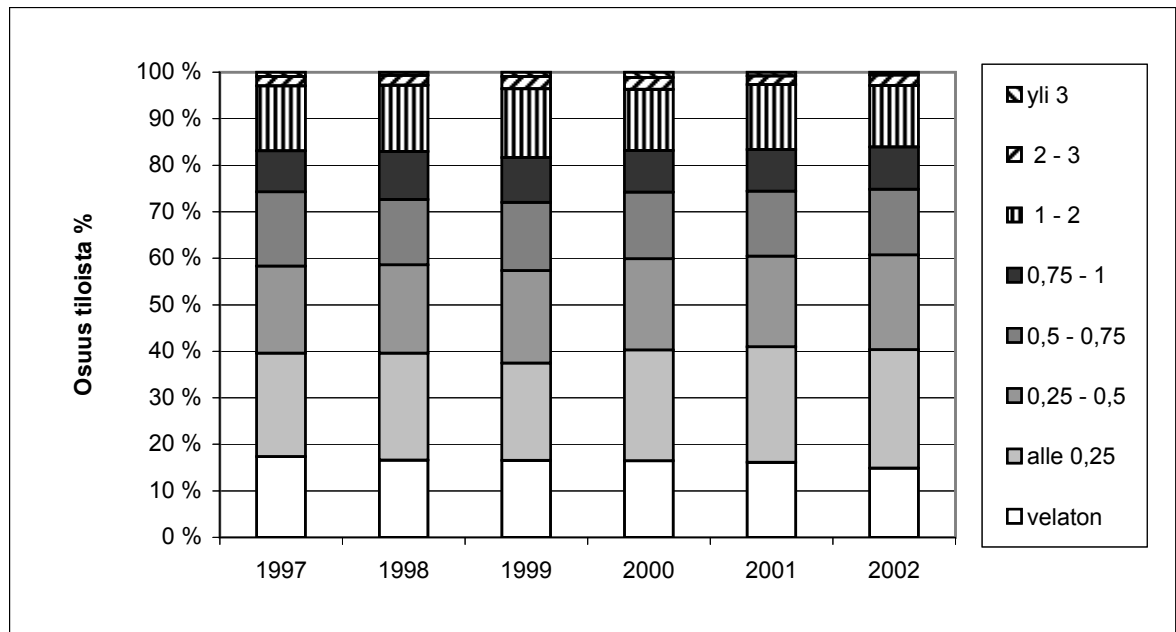
Myös tuotannon määrällä painotettu indeksi on noussut vuoteen 2002. Tämä aika hälyttävä kehitys taittui kuitenkin hetkeksi vuonna 2001. Vuonna 2002 noin 42 prosenttia maitotilojen veloista oli tiloilla, joiden osuus maitotilojen tuotannosta oli 10 prosenttia (Taulukko 2).

Taulukko 2. Gini-indeksit velkojen jakaumalle vuosina 1997-2002, sekä velkaisimpien tilojen ja tuotannon osuus veloista.

	GINI-indeksi		Velkaisimman 10 %:n osuus veloista		Velkaisimman 25 %:n osuus veloista	
	A	B	A	B	A	B
1997	0,612	0,564	39,57	36,10	68,68	64,09
1998	0,623	0,573	40,51	37,18	69,74	64,79
1999	0,629	0,579	41,70	38,81	70,37	65,69
2000	0,635	0,592	42,93	40,17	71,10	67,10
2001	0,642	0,587	42,86	39,24	71,86	66,49
2002	0,661	0,606	46,11	41,88	73,93	68,63

A= tiloista
B= tuotannosta

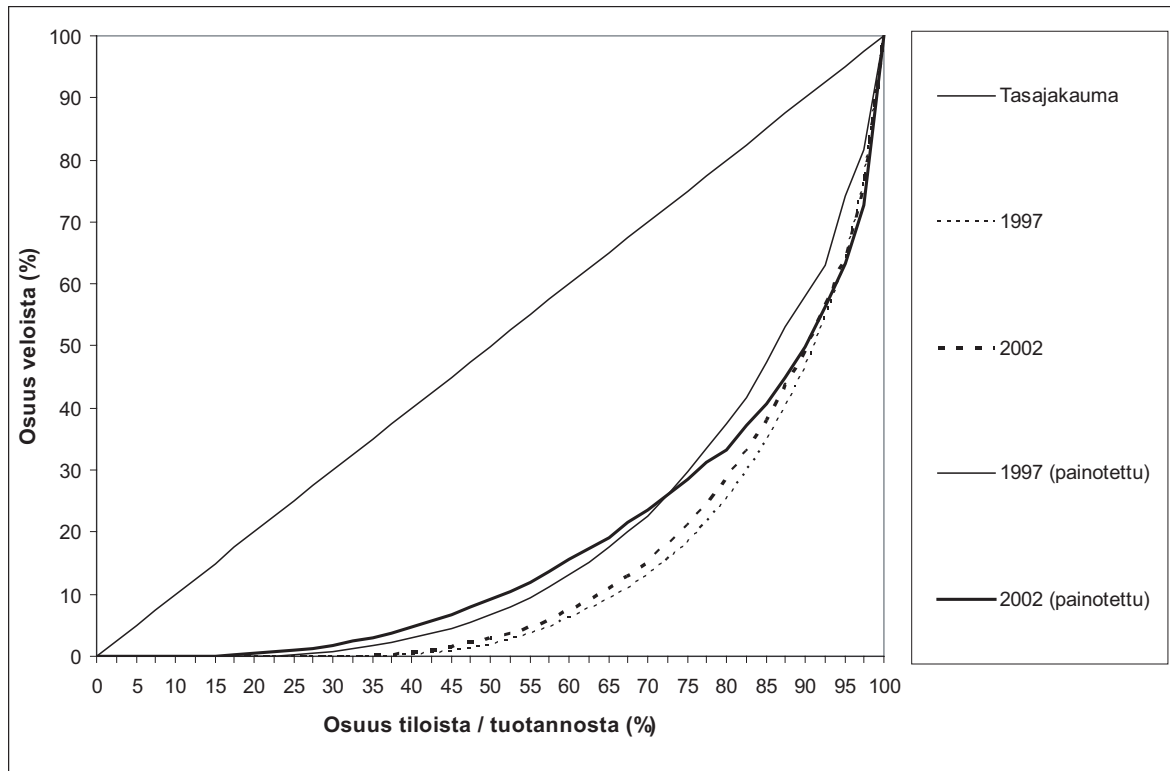
Täysin velattomien maitotilojen osuus oli perusjoukkoon painottamattomassa MYTT -aineistossa vuonna 1997-2002 lähes muuttumaton (Kuva 4). Velat ylittävät liikevaihdon 17 % prosentilla maitotiloista. Tarkasteluajankohtana tilojen jakautumisessa eri suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin ei ole tapahtunut suuria muutoksia.

Kuva 6. Maitotilojen jakauma suhteellisen velkaantuneisuuden (velkojen suhde tuet sisältävään liikevaihtoon) luokkiin vuosina 1997-2002.

3.2 Naudanlihan tuotantoon erikoistuneet tilat

Naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen velat jakautuvat tasaisemmin tilojen kesken vuonna 2002 kuin vuonna 1997 (Kuva 7). Tuotannon perusteella tarkasteltuna kehitys on ollut päinvastainen. Naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen velat kohdistuvat pienempään osaan tuotannosta vuonna 2002 kuin vuonna 1997. Suuren liikevaihdon tilat ovat velkaantuneet nopeammin kuin pienen liikevaihdon tilat.

Kuva 7. Velkojen jakautuminen tiloittain ja tuotannon perusteella naudanlihan tuotantoon erikoistuneilla tiloilla vuosina 1997 ja 2002. Yhtenäiset käyrät: havainnot painotettu tuotantomäärällä; katkoviivat: ei painotusta tuotantomäärillä.

Velkojen keskittymisessä pienemmälle osalle tuotannosta tapahtui hyppäys vuonna 2001 (Taulukko 3). Aikaisempina vuosina muutokset velkojen jakaantumisessa tuotannon suhteen olivat pieniä. Aineiston ollessa näin suuri (yli 500 tilaa), muutos ei voi johtua yksittäisten tilojen investoinneista. Taustalla olevana isompana kehityksenä voidaan havaita velattomien naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen osuuden kääntyminen laskuun vuonna 1999 (Kuva 8).

Velkaisin 10 % tiloista vastasi vuonna 1997 noin 54 prosentista kaikkien naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen veloista. Vuonna 2002 osuus oli laskenut noin 51 prosenttiin. Vuonna 2002 velkaisin 25 % naudanlihan tuotantoon erikoistuneista tiloista vastasi lähes 79 prosentista kaikkien naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen veloista.

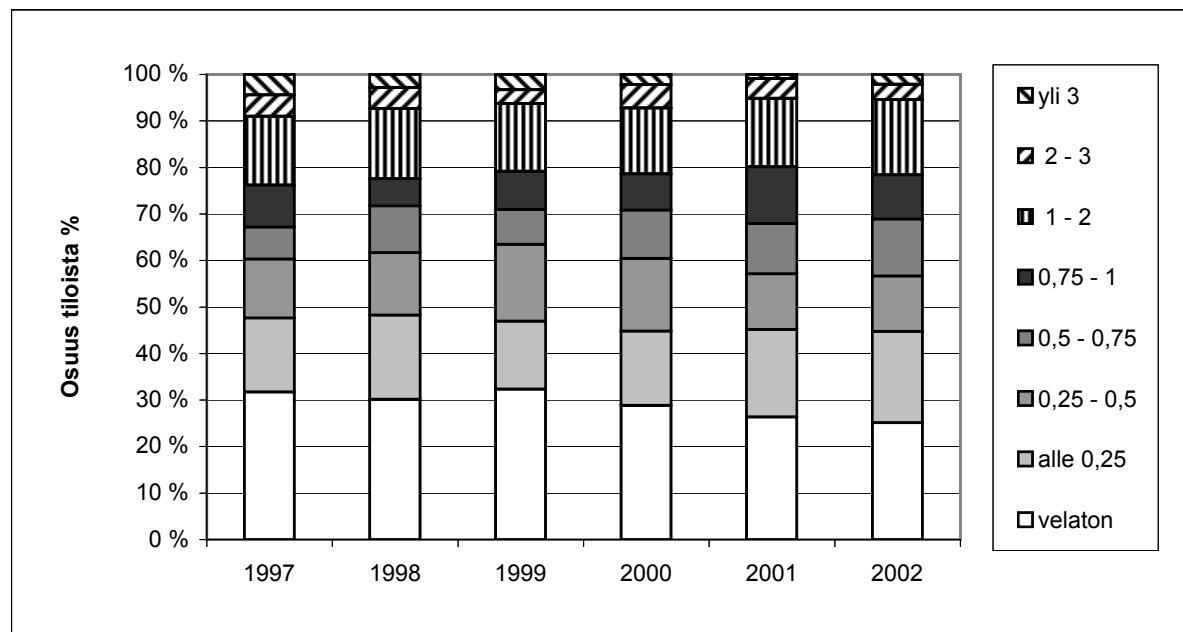
Tuotannon määrällä painotettu indeksi nousi vuonna 2001. Hälyttävä kehityssuunta taantui kuitenkin vuonna 2002 ja tuotannon määrällä painotettu velkojen keskittymistä kuvaava Gini-indeksi laski arvoon 0,641. Vuonna 2002 noin 50 prosenttia naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen veloista oli tiloilla, joiden osuus tilojen tuotannosta oli 10 prosenttia (Taulukko 3).

Taulukko 3. Gini-indeksit velkojen jakaumalle vuosina 1997-2002, sekä velkaisimpien tilojen ja tuotannon osuus veloista.

	GINI-indeksi		Velkaisimman 10 %:n osuus veloista		Velkaisimman 25 %:n osuus veloista	
	A	B	A	B	A	B
1997	0,776	0,617	53,57	41,94	81,67	70,21
1998	0,730	0,613	52,04	40,01	81,95	71,21
1999	0,722	0,618	51,33	42,95	80,69	69,93
2000	0,698	0,603	49,09	45,03	77,65	68,75
2001	0,710	0,667	50,89	53,40	78,64	74,32
2002	0,710	0,641	50,81	50,11	78,98	71,41

A= tiloista
B= tuotannosta

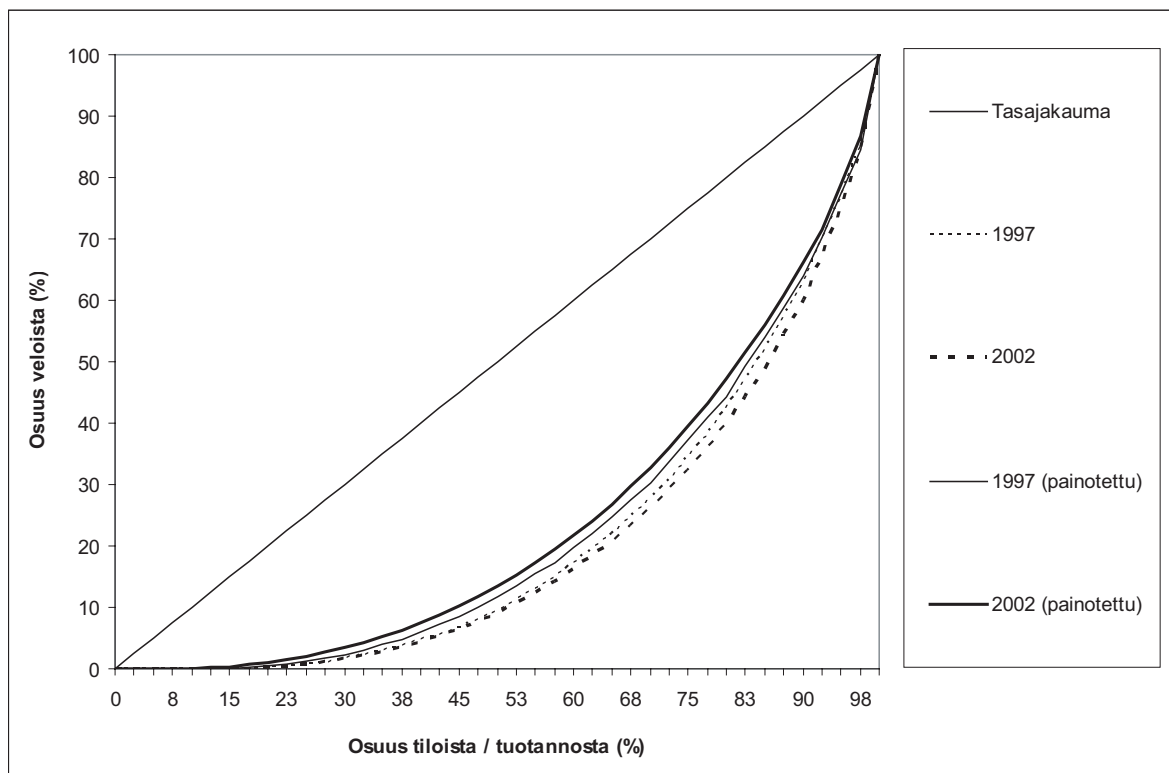
Naudanlihan tuotantoon erikoistuneista tiloista niiden osuus, joilla velkaa on enemmän kuin vuotuinen liikevaihto, on laskenut. Vuonna 1997 näitä tiloja oli 23,8 % kaikista naudanlihan tuotantoon erikoistuneista tiloista. Vastaava osuus oli vuonna 2002 21,5 %. Toisaalta myös velattomien tilojen osuus on pienentynyt. Yleisenä trendinä voidaankin havaita, että tilojen, joilla on velkaa, mutta vähemmän kuin vuotuinen liikevaihto (Kuvassa 8 harmaat osat pylväistä), osuus on noussut tarkasteluajana huomattavasti. Vuonna 1997 näitä tiloja oli 44,4 % ja vuonna 2002 53,3 % kaikista naudanlihan tuotantoon erikoistuneista tiloista.

Kuva 8. Naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen jakauma suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin vuosina 1997-2002.

3.3 Sikatilat

Velkojen jakautumisessa sikatilojen kesken ei ole tarkasteluajankohtana tapahtunut suuria muutoksia (Kuva 9). Tuotannon perusteella tarkasteltuna velat jakautuivat kuitenkin tasaisemmin vuonna 2002 kuin vuonna 1997. Tulos tarkoittaa sitä, että tuotanto on keskittynyt velkoja nopeammin. Tulosten perusteella näyttää siltä, että velkaa ottaneet sikatilat ovat myös saaneet lisättyä tuotantomääriään nopeasti. Vaikka velat ovatkin tilatasolla keskittyneet, ei kehitys ole huolestuttava, sillä tuotanto on keskittynyt vielä nopeammin. Kuvan 9 perusteella ei kuitenkaan vielä tiedetä mitään tilojen suhteellisesta velkaisuudesta. Tämän selvittämiseksi tarkastellaan myös sikatilojen jakautumista suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin.

Kuva 9. Velkojen jakautuminen tiloittain ja tuotannon perusteella sikatiloilla vuosina 1997 ja 2002. Yhtenäiset käyrät: havainnot painotettu tuotantomäärällä; katkoviivat: ei painotusta tuotantomäärillä.

Tuotanto on keskittynyt sikatiloilla velkoja nopeammin lähes koko tarkasteluajan (Taulukko 4). Pieni käänne kehityksessä tapahtui kuitenkin vuonna 2002. Velat olivat jakautuneet tasaisemmin tuotannon suhteen vuonna 2001. Tuotantomäärillä painotettu velkojen keskittymistä kuvaava Gini-indeksi sai arvon 0,55 vuonna 1997 ja vuonna 2001 arvon 0,510. Vuonna 2002 Gini-indeksin arvo nousi arvoon 0,521. Tuotantomäärillä painottamattomassa Gini-indeksissä muutokset ovat olleet saman suuruisia kuin tuotannolla painotetussakin indekseissä, mutta muutosten suunta on ollut päinvastainen. Velat ovat keskittyneet tiloittain tarkasteltuna.

Velkaisimpien sikatilojen osuus sikatilojen veloista nousi vuonna 2002. Velkaisin 10 prosenttia sikatiloista vastasi vuonna 2002 noin 40 %:sta sikatilojen kaikista veloista. Tuotantomäärän suhteen tarkasteltuna kehitys on kulkenut toiseen suuntaan. Vuonna 2002 noin 34 % sikatalouteen erikoituneiden tilojen veloista oli tiloilla, joiden osuus tilojen tuotannosta oli 10 prosenttia. Osuus on laskenut huomattavasti tarkasteluajankohdan alkupuolen lukemista. Esimerkiksi vuonna 1998 vastaava osuus oli noin 40 % (Taulukko 4).

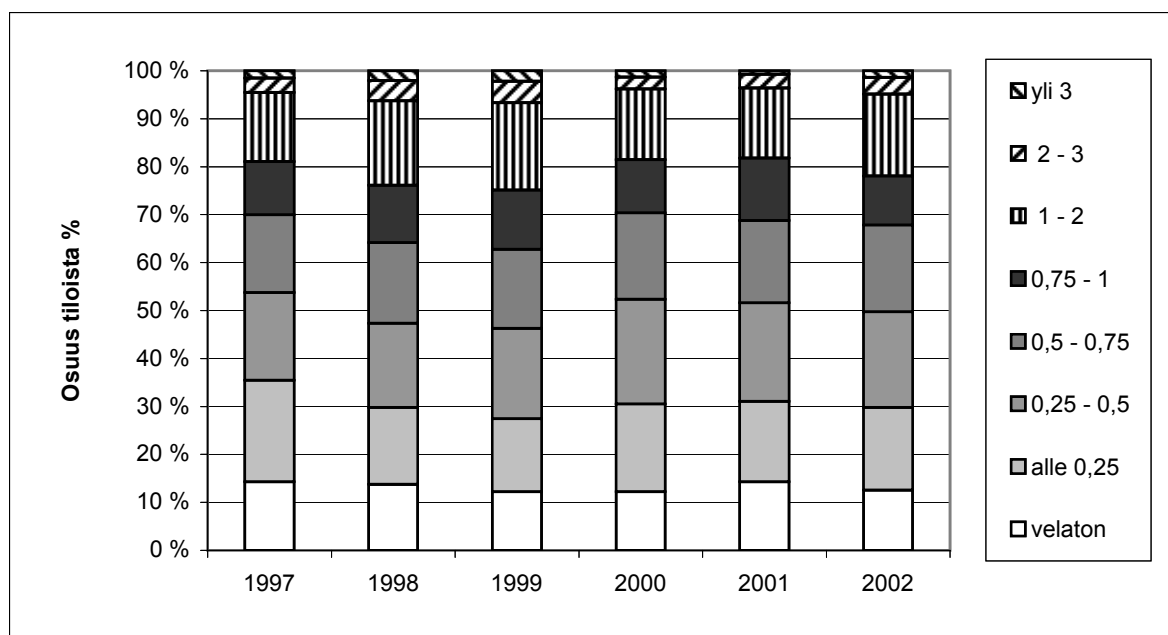
Taulukko 4. Gini-indeksit velkojen jakaumalle vuosina 1997-2002, sekä velkaisimpien tilojen ja tuotannon osuus veloista.

	GINI-indeksi		Velkaisimman 10 %:n osuus veloista		Velkaisimman 25 %:n osuus veloista	
	A	B	A	B	A	B
1997	0,577	0,550	36,95	36,08	65,51	62,70
1998	0,564	0,569	37,03	40,66	63,73	63,89
1999	0,578	0,524	38,38	33,68	65,87	60,71
2000	0,580	0,517	38,09	34,26	65,98	59,85
2001	0,580	0,510	36,98	32,63	66,01	59,64
2002	0,595	0,521	40,06	33,81	67,76	60,40

A= tiloista

B= tuotannosta

Sianlihan hintakehitys näkyy kuvassa 10, jossa esitetään sikatilojen jakautuminen suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin. Velkaisten sikatilojen (velka enemmän kuin vuotuinen liikevaihto) osuus oli suurimmillaan vuosina 1998 ja 1999 eli samoina vuosina kuin sianlihan hinta oli alimmillaan, lähellä 1,1 €/kg tasoa. Havaittu kehitys johtuu siitä, ettei tiloilla ole mahdollisuuksia sopeuttaa velkojaan liikevaihdon muutoksiin, jos liikevaihdon muutokset johtuvat nopeista muutoksista tuottajahinnoissa tai tuissa. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna vähiten velattomia tiloja on sianlihantuotantoon erikoistuneissa tiloissa. Vuonna 2002 näiden tilojen osuus oli 12,5 %.

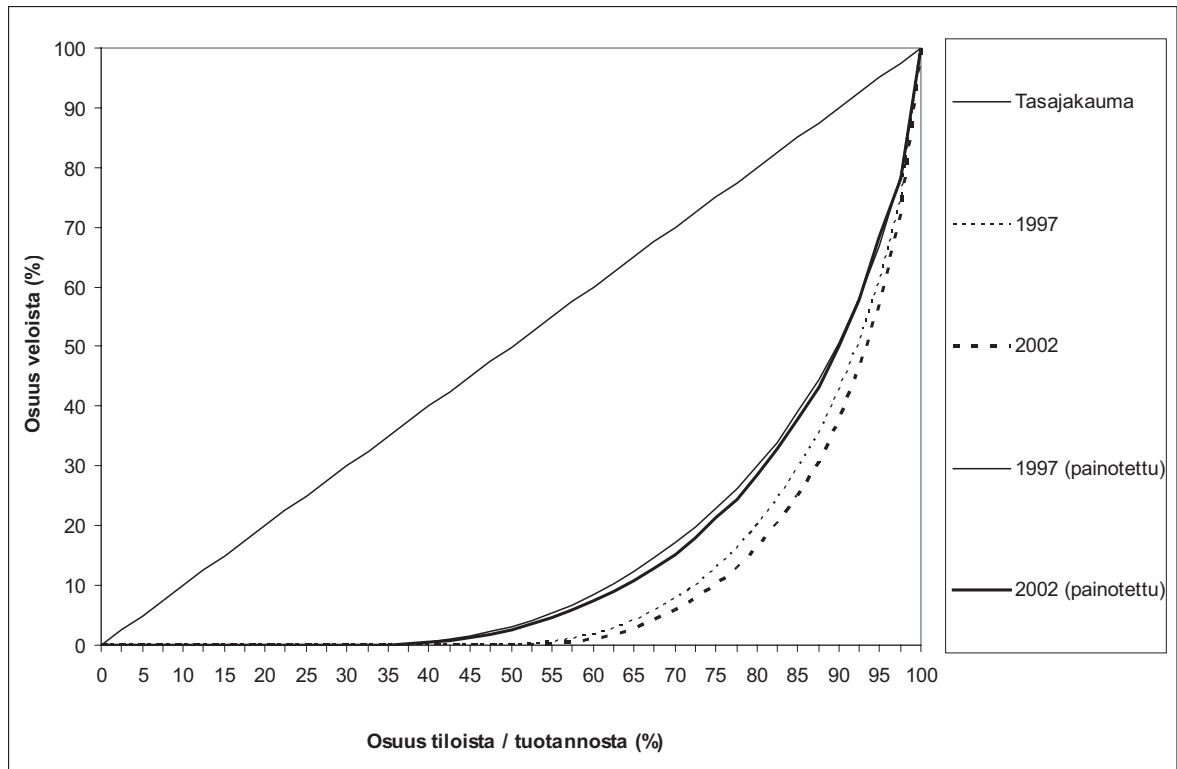

Kuva 10. Sikatilojen jakauma suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin vuosina 1997-2002.

3.4 Viljatilat

Vuosina 1997-2002 viljatilojen velat ovat keskittyneet vain hieman (Kuva 11). Yksi syy tähän on se, että viljatilojen velat ovat jo aikaisemmin keskittyneet pienelle osalle tiloista. Vuonna 2002 noin 90 % kaikista viljatilojen veloista oli 25 %:lla viljatiloista. Myöskään tuotannolla painotetussa tarkastelussa velkojen keskittymisessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia.

Velkojen keskittymisessä ei ole ollut vuosina 1997-2002 selvää suuntaa. Keskittyneimpiä velat olivat vuonna 1999. Ilmeisesti investointitukijärjestelmän käynnistymisen liikkeelle laittamat kuivuri-investoinnit velkaannuttivat osaa viljatiloista juuri vuonna 1999. Koko tuotantosuunnan tasolla tämä ”piikki” velkojen keskittymiskehityksessä tasaantui kuitenkin nopeasti (Taulukko 5).

Kuva 11. Velkojen jakautuminen tiloittain ja tuotannon perusteella viljatiljoilla vuosina 1997 ja 2002. Yhtenäiset käyrät: havainnot painotettu tuotantomäärällä; katkoviivat: ei painotusta tuotantomäärillä.

Viljatiljojen velat ovat keskittyneet pienelle osalle tiloista. Täysin velattomien tilojen osuus viljatiljoista on yli 40 prosenttia. Myös hyvin vähän velkaantuneiden tilojen osuus suhteellisen suuri. Noin 60 prosentilla viljatiljoista on velkaa alle puolet vuotuisesta liikevaihdosta (Kuva 12).

Viljatiljoista 10 prosenttia vastaa yli 62 prosentista viljatiljojen kaikista veloista (Taulukko 5). Tuotannon suhteen tarkasteltuna velat jakaantuvat hieman tasaisemmin. Puolet viljatiljojen veloista on tiloilla, jotka vastaavat kymmenestä prosentista viljatiljojen yhteenlasketusta tuotannon määrästä.

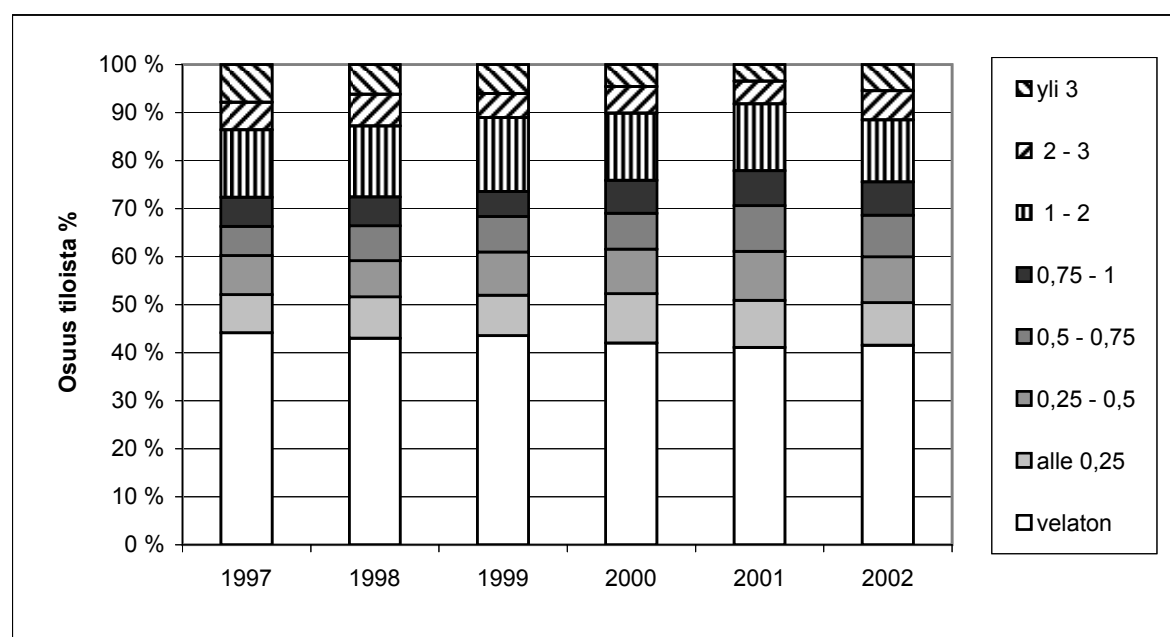
Taulukko 5. Gini-indeksit velkojen jakaumalle vuosina 1997-2002, sekä velkaisimpien tilojen ja tuotannon osuus veloista.

	GINI-indeksi		Velkaisimman 10 %:n osuus veloista		Velkaisimman 25 %:n osuus veloista	
	A	B	A	B	A	B
1997	0,776	0,696	57,35	49,38	87,22	77,10
1998	0,791	0,696	59,46	48,08	89,39	76,92
1999	0,806	0,717	63,42	52,24	89,99	79,67
2000	0,800	0,696	62,40	49,11	89,48	77,17
2001	0,788	0,697	60,53	49,26	87,96	77,30
2002	0,800	0,705	62,18	49,92	89,85	78,74

A= tiloista

B= tuotannosta

Viljatilojen jakautumisessa suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin voidaan tehdä sama havainto kuin naudanlihan tuotantoon erikoistuneilla tiloilla. Tilojen, joilla on velkaa, mutta vähemmän kuin vuotuinen liikevaihto (Kuvassa 12 harmaat osat pylväistä), osuus on noussut tarkasteluaikana huomattavasti. Vuonna 1997 näitä tiloja oli 28,2 % ja vuonna 2002 34 % kaikista viljataloista. Yli vuotuisen liikevaihdon velkaantuneiden osuus kääntyi kuitenkin nousuun vuonna 2002.

Kuva 12. Viljatilojen jakauma suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin vuosina 1997-2001.

4 Yhteenveto tuloksista

Maatalouden velat jakautuvat huomattavasti epätasaisemmin kuin maatalouden tulot tai tuotanto. Aikaisempien tutkimusten perusteella maatalouden tulojen jakautumista kuvaava Gini-indeksi on saanut arvoja väliltä 0,22 – 0,38. Tuotannon jakautumista kuvaavat Gini-indeksit ovat saaneet arvoja välillä 0,25 – 0,45. Tässä tutkimuksessa velkojen tilakohtaista keskittymistä kuvaava Gini-indeksi sai arvoja väliltä 0,577 – 0,800. Tuotannon määrällä painotetut velkojen keskittymistä kuvaava indeksi sai arvoja välillä 0,521 – 0,705. Tulokset osoittavat, että velat olivat jakaantuneet tasaisemmin tuotannon kuin tilojen suhteen. Tämä kertoo siitä, että tuotanto ja velat ovat keskittyneet pääsääntöisesti samoille tiloille.

Taulukko 6. Yhteenveto velkojen keskittymistä kuvaavista Gini-indekseistä tuotantosuunnittain vuosina 1997 ja 2002. Indeksejä laskettaessa MYTT -aineisto on painotettu vastaamaan (A) kaikkia tuotantosuunnan maatiloja tai (B) vastaamaan kaikkien tuotantosuuntien maatilojen tuotantoa.

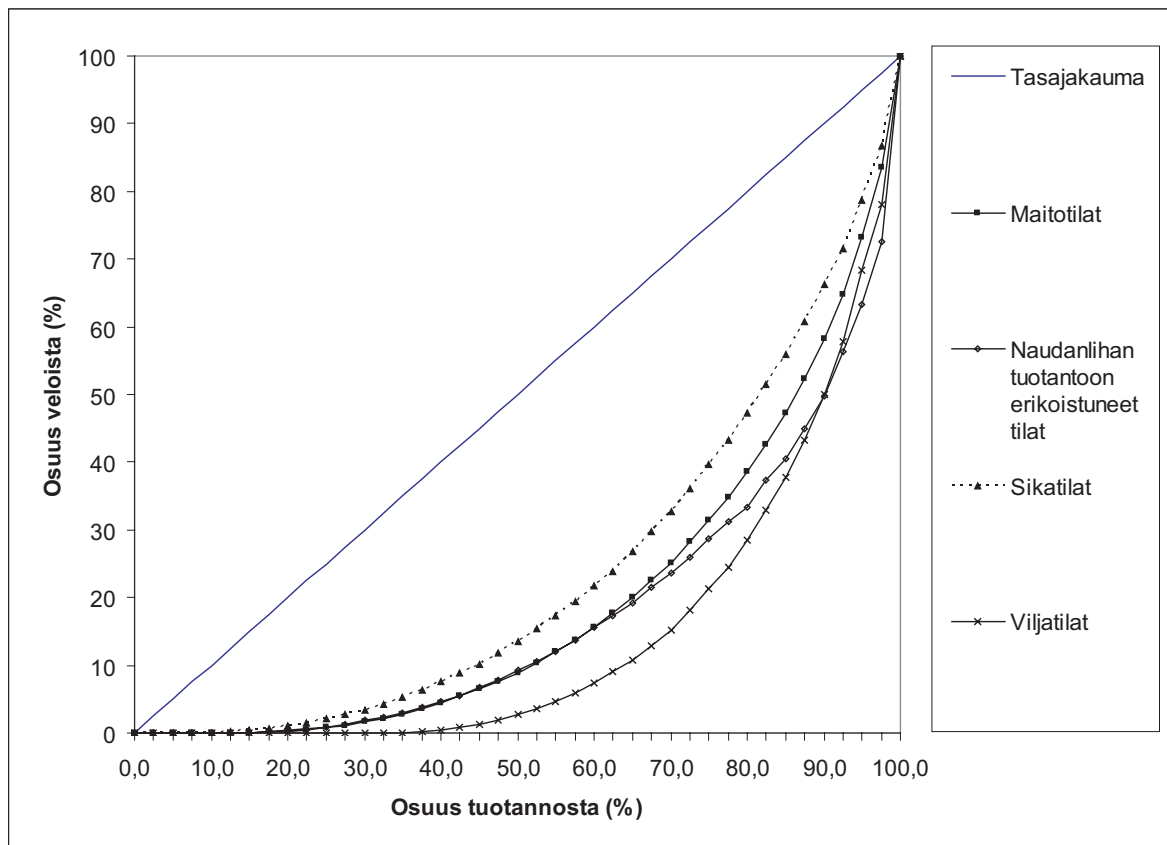
Tuotantosuunta	1997 (A)	2002 (A)	1997 (B)	2002 (B)
Maitotilat	0,612	0,661	0,564	0,606
Naudanlihatilat	0,776	0,710	0,617	0,641
Sikatilat	0,577	0,595	0,550	0,521
Viljatilat	0,776	0,800	0,696	0,705

A= tiloista
B= tuotannosta

Tiloittain tarkasteltuna velat ovat keskittyneet vuosina 1997 – 2002 maito-, sika- ja viljajaloilla. Näistä tilaryhmistä sikatiloilla tuotanto keskittyi kuitenkin nopeammin kuin velat. Tulos kertoo siitä, että uusilla investoinneilla on ollut nopein vaikutus tuotantomäärien nousuun juuri sikatiloilla. Viljajaloilla uudet investoinnit (esim. kuivureihin) eivät välttämättä nosta tuotantomääriä ollenkaan. Ne saattavat silti alentaa tuotannon riskejä ja muuttuvia kustannuksia, mutta niiden vaikutus ei näy samalla tavalla tuotannon määrässä kuin kotieläintiloilla. Maidon- ja naudanlihan tuotantoon erikoistuneilla tiloilla tilakohtaiset tuotantokiintiöt ovat ilmeisesti rajoittaneet tuotantomäärien nousua ja velat ovat keskittyneet osalle tiloista tuotantoa nopeammin.

Sekä tiloittain, että tuotannon perusteella tarkasteltuna velat ovat keskittyneet vähiten sikatiloilla. Tulos johtuu osittain siitä, että täysin velattomien tilojen osuus on sikataloudessa alhainen. Sikatiloista vain noin joka kahdeksas oli velaton. Velat olivat keskittyneet eniten viljajaloilla, joista noin 40 % oli velattomia. Juuri velattoman tuotannon osuus näyttää vaikuttavan eniten näiden kahden tuotantosuunnan velkojen jakautumista kuvaavien Lorenz – käyrien muodon eroon (Kuva 13).

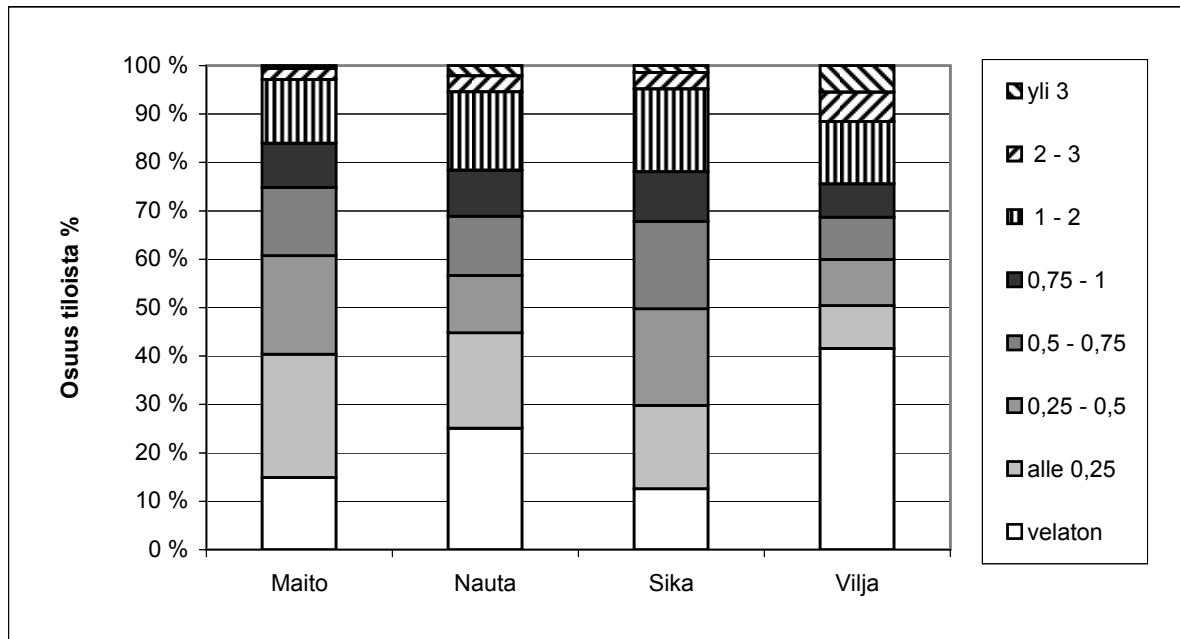
Maidontuotantoon ja naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen tuotannon velkojen keskittymistä kuvaavien Lorenz – käyrien eroavaisuus johtuu taas siitä, että 2,5 % tuotannon määräosuuksilla nouseva tuotannon määrä ei nosta velkaosuutta yhtä tasaisesti naudanlihan tuotantoon erikoistuneilla tiloilla kuin maitotiloilla. Esimerkiksi naudanlihan tuotantoon erikoistuneilla tiloilla tuotannon määräosuuden nousu 60 %:sta 90 %:iin nostaa velkaosuutta 15,6 %:sta 50,1 %:iin ja maitotiloilla tuotannon määräosuuden nousu 60 %:sta 90 %:iin nostaa velkaosuutta 15,7 %:sta 58,1 %:iin. Lorenz – käyrät kertovat myös siitä, että naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen velkaisimpaan 2,5 %:iin tuotannosta kohdistuu yli 27 % naudanlihan tuotantoon erikoistuneiden tilojen kaikista veloista (Kuva 13).

Kuva 13. Velkojen jakautuminen tuotannon perusteella tuotantosuunnittain vuonna 2002.

Velanmaksukykyä voidaan mitata suhteellisella velkaantuneisuudella, jossa velat suhteutetaan liikevaihtoon. Tilojen jakautumisessa suhteellisen velkaisuuden luokkiin on tuotantosuunnittain huomattavia eroja. Niiden tilojen osuus, joilla velkaa on enemmän kuin vuotuinen liikevaihto, on kuitenkin kaikissa tuotantosuunnissa lähes sama. Suhteellisen velkaantuneisuuden mukaan polarisoituneimmilla viljatililla jakautuminen suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin on epätasaisinta. Viljatiiloista osa on suhteellisella velkaantuneisuudella mitattuna erittäin velkaisia ja noin puolet viljatiiloista on käytännössä velattomia. Osalla viljatiiloista on velkaa yli 3 kertaa enemmän kuin vuotuinen liikevaihto. Tähän tilanteeseen voidaan joutua esimerkiksi sukupolven vaihdoksen tai pellon oston yhteydessä, sillä pellon hinta on noussut viime vuosina huomattavasti nopeammin kuin viljanviljelyssä aikaansaattava hehtaarikohtainen liikevaihto.

Tasaisimmin kuvassa 13 käytettyihin suhteellisen velkaantuneisuuden luokkiin jakautuvat maito- ja sikatilat. Näiden tuotantosuuntien tiloista suurimmalla osalla on velkaa, mutta sitä on vähemmän kuin vuotuinen liikevaihto.

Kuva 14. Tilojen jakauma suhteellisen velkaantuneisuuden (velkojen suhde tuet sisältävään liikevaihtoon) luokkiin vuosina 2001.

Tulokset kertovat, ettei velkojen keskittymisessä ole tapahtunut vuosina 1997-2002 niin suuria muutoksia kuin ehkä pelättiin. Isojen sikalainvestointien on pelätty keskittävän velat vain joillekin sikatalousyrittäjille. Käytössä ollut MYTT –aineisto, joka painotettiin vastaamaan sekä kaikkia maataloja että niiden tuotantoa, ei kuitenkaan tukenut tätä epäilyä. Kokonaisuudessaan tuotanto keskittyi joillekin sikatiloille velkoja nopeammin. Huolestuttavia kehityssuuntia ovat kuitenkin maidontuotantoon ja maudanlihantuotantoon erikoistuneiden tilojen velkojen keskittyminen osalle tiloista tuotannon keskittymistä nopeammin sekä suhteellisesti eniten velkaantuneiden viljatilojen suuri osuus.

Kirjallisuus

- Fredriksson, J-E. 2002. Portfolio composition of individual investors in Finland. Liiketaloudellinen aikakauskirja 4/2002. Helsinki: Liiketaloustieteellinen yhdistys r.y. s. 337-368.
- Hirvijoki, M., Knuutila, K. & Heikinmaa, S. 2003. Rahoitustukea saaneiden tilojen talous, suunnitelmien toteutuminen ja tulevaisuuden suunnitelmat. MTT:n selvityksiä 46. Helsinki: MTT. 161 s., 2 liitettä. ISBN 951-729-803-X.
- Kiinteistöjen kauppahintatilasto 2003. 2004. SVT Hinnat 2004:1. Helsinki: Maanmittauslaitos. 85 s. ISBN 951-48-0180-6.
- Lehtonen, H. 2001. Principles, structure and application of dynamic regional sector model of Finnish agriculture. Helsinki: MTT Taloustutkimus. Julkaisuja 98. 265 s. ISBN 951-687-115-1.
- Lehtonen, H., Pietola, K. & Niemi, J. 2002. Maatilojen lukumäärän muutos Suomessa 1995-2000 ja arvio vuoteen 2010. Selvityksiä 5/2002. Helsinki: MTT Taloustutkimus.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 1996. 1998. SVT Maa- ja metsätalous 1998:4. Helsinki: Tilastokeskus. 69 s. ISBN 951-727-532-3.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 1997. 1999. SVT Maa- ja metsätalous 1999:3. Helsinki: Tilastokeskus. 68 s. ISBN 951-727-620-6.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 1998. 2000. SVT Maa- ja metsätalous 2000:3. Helsinki: Tilastokeskus. 66 s. ISBN 951-727-728-8.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 1999. 2001. SVT Maa- ja metsätalous 2001:22. Helsinki: Tilastokeskus. 66 s. ISBN 951-727-875-6.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 2000. 2003. SVT Maa- ja metsätalous 2003:51. Helsinki : Tilastokeskus. 66 s. ISBN 952-467-147-6.
- Maatalouden yritys- ja tulotilasto 2001. 2004. SVT Maa- ja metsätalous 2004:54. Helsinki : Tilastokeskus. 64 s. ISBN 952-467-321-5.
- Mäkinen, P. 1990. Suomen maatalouden rakennemuutos. Tutkimus Markovin ketjujen käyttömahdollisuuksista rakennekehityksen ennustamisessa ja teoreettinen analyysi rakennemuutokseen vaikuttaneista tekijöistä. Journal of Agricultural Science in Finland 62: 77-212.
- Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.) 2003. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2003. Helsinki: MTT Taloustutkimus. Julkaisuja 103. 94 s. ISBN 951-687-136-4.
- Niemi, J., Linjakumpu, H. & Lankoski, J. 1995. Maatalouden alueellinen rakennekehitys vuoteen 2005. Helsinki: MTTL. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen Tiedonantoja 204: 1-184.
- Pietola, K., Väre, M. & Oude Lansink, A. 2003. Timing and Type of Exit from Farming: Farmers' Early Retirement Programmes in Finland. European Review of Agricultural Economics. 30: 99-116.
- Puurunen, M. 1990. A Comparative study on farmers' income. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 62. Helsinki: MTTL. 114 s.
- Puurunen, M., & Seppälä, R.A. 2004. Osa-aika- ja päätoimitilojen tulot ja työnkäyttö. Teoksessa: Anneli Hopponen ja Marketta Rinne (toim.). Maataloustieteen Päivät 2004, 12.-13.1.2004 Viikki, Helsinki. Suomen maataloustieteellisen seuran tiedote 19: 4 p.
- Pyykkönen, P. 1994. Maatalouden pääomahuolto ja rahoitusongelmat. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen Raportteja 125. Helsinki: PTT. 96 s.
- Pyykkönen, P. 1998. Maatilojen rahoitustilanne. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita 13. Helsinki: PTT. 31 s.

- Pyykkönen, P. 2002. Maatalouden rakennemuutos eri alueilla. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen Raportteja 180. Helsinki: PTT. 61 s.
- Remes, K. Seppälä, R. Kirkkari, A-M., Malkki, S., Kalliomäki, T. & Pentti, S. 2003. Suurten tilojen talous Suomessa ja vertailumaissa. Maa- ja elintarviketalous 30. Jokioinen: MTT. 114 s., 10 liitettä. ISBN 951-729-791-2.
- Shryock, H., Siegel, J. ja Larmon, E. 1973. The Methods and Materials of Demography. A. Larmon, E. Washington D.C: A United States Department of Commerce Publications. 369 s.
- Uusitalo, P. & Pietola, K. 2001. Kotieläinrakennusinvestointien kannattavuus vuonna 2000. Helsinki: MTT taloustutkimus. Selvityksiä 9/2001.
- Uusitalo, T. 1989. Viljelijöiden ja pienyritysten tulovertailu. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 150. Helsinki: MTTL. 104 s. ISBN 951-9202-78-1
- Verohallituksen päätös 2004. Verohallituksen päätös pellon keskimääräisestä tuotosta ja salaojituslisästä. Viitattu 17.11.2004. Saatavana internetistä osoitteesta: <http://www.vero.fi/nc/doc/download.asp?id=3729;1261162>
- Vuoriniemi, H. 4.1.2005. Suullinen tiedonanto. Vuoriniemi toimi maatalousverotuksen verovalmistelijana Keuruun verotoimistossa vuosina 1995 – 2002.
- Ylätalo, M. 1989. Maatalouden rakennekehityksen vaihtoehtoiset kehityslinjat. Raportteja ja artikkeleita 83. Helsinki: PTT. 98 s.

Liite 1 (1/2). Maatilojen tulot, tuet, varat ja velat keskimäärin tukialueittain vuosina 1996-2001.

Taulukko1. Maatilojen tulot, tuet, varat ja velat yhteensä ja keskimäärin tukialueittain vuosina 1996-2001. (Lähde Maatalouden yritys- ja tulotilastot 1996-2001).

1997 (markka)	A	B	C1	C2	C2P	C3	C4	keskimäärin	milj. euroa
Maatalouden myyntitulot	151 413	139 205	123 694	129 754	118 139	131 089	89 847	133 218	1 969
Tuet	119 723	96 070	85 852	97 362	91 669	115 331	105 742	97 583	1 442
Muut tulot	23 985	18 907	16 766	18 900	16 893	16 726	13 498	18 881	279
Tulot yhteensä	295 121	254 182	226 312	246 016	226 701	263 146	209 087	249 682	3 690
Puhdas tulo	91 225	78 054	71 937	82 259	78 662	85 882	62 473	79 372	1 173
Maatalouden varat	279 091	236 805	180 392	225 815	202 347	211 887	171 705	223 420	3 302
Maatalouden velat	214 346	157 034	147 351	155 700	151 064	154 204	175 206	161 508	2 387
									yhteensä
1998 (markka)	A	B	C1	C2	C2P	C3	C4	keskimäärin	milj. euroa
Maatalouden myyntitulot	152 198	138 161	128 974	141 785	112 627	150 725	101 809	138 166	1 989
Tuet	119 002	95 800	87 293	98 926	85 316	118 587	127 231	98 260	1 411
Muut tulot	22 690	20 312	17 506	17 362	18 958	16 276	11 481	18 901	271
Tulot yhteensä	293 890	254 273	233 773	258 073	216 901	285 588	240 521	255 327	3 671
Puhdas tulo	87 343	73 975	71 790	83 027	69 391	94 486	70 294	78 160	1 117
Maatalouden varat	301 369	244 793	201 439	232 001	215 444	214 958	179 636	235 602	3 390
Maatalouden velat	203 528	162 721	149 873	165 725	134 494	172 810	157 176	165 015	2 362
									yhteensä
1999 (markka)	A	B	C1	C2	C2P	C3	C4	keskimäärin	milj. euroa
Maatalouden myyntitulot	132 236	138 729	128 371	150 700	118 540	143 473	108 481	137 967	1 888
Tuet	121 929	104 187	96 572	110 365	94 546	121 590	127 195	106 843	1 460
Muut tulot	28 288	25 916	20 270	17 772	22 493	16 258	18 648	22 211	310
Tulot yhteensä	282 453	268 832	245 213	278 837	235 579	281 321	254 324	267 021	3 658
Puhdas tulo	75 410	72 578	73 931	85 876	72 207	89 628	89 168	77 534	1 053
Maatalouden varat	292 723	266 049	219 473	252 912	246 867	219 807	147 831	251 701	3 456
Maatalouden velat	221 907	179 924	158 924	179 707	160 942	178 500	127 024	179 224	2 447
									yhteensä
2000 (euro)	A	B	C1	C2	C2P	C3	C4	keskimäärin	milj. euroa
Maatalouden myyntitulot	24 197	24 162	24 496	27 803	23 596	24 942	18 565	25 177	1 936
Tuet	25 994	20 514	19 352	21 495	19 726	22 695	21 119	21 276	1 634
Muut tulot	4 576	4 267	4 221	3 674	3 805	3 223	3 519	4 081	313
Tulot yhteensä	54 767	48 943	48 069	52 972	47 127	50 860	43 203	50 534	3 883
Puhdas tulo	15 849	13 831	14 677	16 448	14 067	16 094	15 760	15 087	1 151
Maatalouden varat	49 187	45 771	39 683	45 919	42 476	37 338	27 812	44 275	3 417
Maatalouden velat	39 162	32 095	30 530	32 406	25 777	31 258	22 055	32 443	2 487
									yhteensä
2001 (euro)	A	B	C1	C2	C2P	C3	C4	keskimäärin	milj. euroa
Maatalouden myyntitulot	29 976	27 300	26 895	29 907	24 508	25 096	18 649	28 002	2 069
Tuet	25 739	20 880	20 704	24 011	21 300	24 611	21 951	22 455	1 659
Muut tulot	5 481	4 742	4 023	3 968	4 156	3 650	3 533	4 393	324
Tulot yhteensä	61 196	52 922	51 622	57 886	49 964	53 357	44 133	54 850	4 052
Puhdas tulo	15 874	14 148	15 146	17 776	15 902	16 987	15 327	15 735	1 154
Maatalouden varat	56 848	49 902	42 515	50 331	44 672	39 397	30 760	48 453	3 585
Maatalouden velat	40 962	33 187	30 462	33 921	24 644	27 002	24 716	33 169	2 452

Liite 1 (2/2).

Taulukko 2. Maatilojen tulot, tuet, varat ja velat yhteensä ja keskimäärin tuotantosuunnittain vuosina 1996-2001. (Lähde Maatalouden yritys ja tulotilastot 1996-2001).

1996 (markka)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	192 661	78 083	180 080	361 494	403 471	85 687	197 818	48 998	120 063	110 697	176 757	13 578	34 943	66 215
Tuet	113 973	91 080	130 057	193 543	204 849	61 365	121 507	66 166	63 197	109 662	141 461	41 048	56 451	68 905
Muut tulot	11 660	6 486	22 373	17 513	21 179	6 005	12 223	5 444	7 126	14 728	18 300	90 128	45 167	23 372
Tulot yhteensä	318 294	175 649	332 510	572 550	629 499	153 057	331 548	120 608	190 386	235 087	336 518	144 754	136 561	158 492
Puhdas tulo	116 400	50 032	112 015	158 586	156 076	34 370	109 415	40 620	59 016	75 063	107 422	40 804	48 875	52 377
Maatalouden varat	297 721	149 194	322 519	348 320	374 296	125 879	278 832	143 870	154 850	245 801	280 913	172 461	140 918	161 228
Maatalouden velat	197 004	147 755	189 788	355 978	362 985	96 530	209 263	99 326	146 815	188 770	227 131	130 548	111 499	125 845
1997 (markka)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	196 864	82 766	185 826	412 651	442 759	114 259	209 693	51 266	128 667	123 158	186 185	17 116	32 001	68 228
Tuet	122 952	101 976	132 879	213 483	194 668	89 338	132 005	66 407	63 940	110 291	147 547	43 713	52 800	68 290
Muut tulot	12 125	5 747	25 727	18 156	16 177	7 293	12 578	5 438	7 618	14 735	22 769	115 353	44 115	24 140
Tulot yhteensä	331 941	190 489	344 432	644 290	653 604	210 890	354 276	123 111	200 225	248 184	356 501	176 182	128 916	160 658
Puhdas tulo	118 868	55 344	120 508	167 748	146 230	56 016	113 875	40 517	57 794	77 955	104 442	45 711	43 570	50 336
Maatalouden varat	312 157	155 466	313 822	363 611	380 628	181 523	292 583	143 686	159 623	251 104	320 754	207 211	136 414	164 047
Maatalouden velat	187 133	132 289	233 477	342 958	362 460	145 756	203 921	103 872	140 181	162 488	280 315	147 922	101 744	125 029
1998 (markka)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	217 497	95 041	190 853	411 538	492 948	73 465	223 261	48 873	145 725	112 943	178 554	14 377	32 619	68 663
Tuet	125 646	113 557	127 258	211 672	193 254	66 650	133 231	69 643	67 481	111 379	143 400	42 028	55 572	69 696
Muut tulot	12 841	7 089	24 827	17 338	13 744	7 444	12 953	4 883	9 342	14 408	18 229	101 243	41 215	23 759
Tulot yhteensä	355 984	215 687	342 938	640 548	699 946	147 559	369 445	123 399	222 548	238 730	340 183	157 648	129 406	162 118
Puhdas tulo	124 933	61 327	107 607	150 402	146 329	30 576	114 337	39 100	61 926	72 164	99 466	42 067	40 510	48 612
Maatalouden varat	333 934	173 515	336 938	426 926	406 209	137 643	315 611	147 706	180 561	258 135	313 396	188 019	144 861	170 255
Maatalouden velat	198 921	145 977	226 184	408 339	422 695	110 935	219 930	94 052	147 531	169 047	237 774	121 047	106 103	120 162

1999 (markka)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	231 890	96 604	175 161	407 016	678 457	91 229	235 856	45 069	150 696	100 620	173 837	16 713	35 572	64 453
Tuet	139 085	127 018	124 407	229 551	230 017	81 134	146 754	77 281	73 710	119 231	148 219	56 555	66 704	76 869
Muut tulot	13 624	7 861	22 319	18 908	23 297	8 016	13 796	4 784	8 672	16 614	22 401	117 533	46 840	28 530
Tulot yhteensä	384 599	231 483	321 887	655 475	931 771	180 379	396 406	127 134	233 078	236 465	344 457	190 801	149 116	169 852
Puhdas tulo	125 842	66 145	95 728	141 939	170 122	35 300	114 754	38 207	63 149	64 239	93 148	52 537	46 975	49 581
Maatalouden varat	366 330	190 705	329 016	460 809	551 132	201 429	347 583	154 374	178 676	261 374	343 944	235 109	162 086	179 693
Maatalouden velat	226 035	150 778	217 353	448 813	522 119	152 424	244 887	100 126	141 377	186 946	255 708	154 847	126 393	129 912
2000 (euro)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	43 910	20 544	32 038	82 289	103 253	21 093	45 719	8 018	28 227	18 934	36 077	3 658	5 633	11 274
Tuet	27 367	27 791	24 592	46 442	41 625	17 252	29 593	16 402	15 331	24 063	31 104	12 105	12 674	15 647
Muut tulot	2 597	1 566	5 240	3 297	3 528	2 199	2 678	836	2 288	2 557	3 744	21 449	7 740	5 032
Tulot yhteensä	73 874	49 901	61 870	132 028	148 406	40 544	77 990	25 256	45 846	45 554	70 925	37 212	26 047	31 953
Puhdas tulo	24 246	13 861	19 122	31 326	30 553	8 966	23 073	8 094	12 413	13 885	20 593	9 725	8 442	9 682
Maatalouden varat	69 249	38 593	61 283	85 191	89 949	31 207	65 870	25 916	33 144	41 468	55 230	39 848	25 461	29 660
Maatalouden velat	42 193	33 291	37 764	82 361	85 779	19 580	46 010	18 632	30 751	36 957	42 921	27 841	20 127	23 260
2001 (euro)	Maito	Nauta	Maito ja nauta	Sika	Siipikarja	Muu kotieläintuotanto	Kotieläintuotanto keskimäärin	Vilja	Erikoiskasvi	Muu kasvintuotanto	Eläin- ja kasvintuotanto	Sivuan-siotalous	Muu	Kasvintuotanto ja muut keskim
Maatalouden myyntitulot	47 719	22 055	39 925	101 578	123 455	25 266	51 843	9 209	29 563	22 673	35 772	3 671	5 634	12 405
Tuet	30 458	32 393	33 459	46 110	45 572	18 163	32 644	16 123	15 718	26 130	32 175	11 743	12 586	15 789
Muut tulot	2 560	1 882	6 076	3 786	4 204	1 517	2 772	971	2 296	3 077	4 139	24 541	8 067	5 453
Tulot yhteensä	80 737	56 330	79 460	151 474	173 231	44 999	87 260	26 303	47 577	51 880	72 086	39 955	26 287	33 647
Puhdas tulo	26 091	16 296	24 580	33 968	33 061	8 596	25 200	7 692	12 285	14 737	19 757	10 310	8 082	9 543
Maatalouden varat	75 736	43 058	78 445	94 812	105 165	34 147	73 091	28 637	34 676	47 754	60 471	44 405	26 425	32 335
Maatalouden velat	43 851	35 817	43 198	90 479	95 023	22 673	49 002	17 096	28 182	35 845	43 179	32 918	19 805	22 812

Liite 2 (1/1). Vuokratun pellon arvo käyvin hinnoin vuosina 2000-2004.

Maakunta	Vuokrattu peltoala (Lähde: MATILDA, ha)					Pellon arvo mediaani MML (*)					Arvo yhteensä milj. €				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Uusimaa	60 700	62 014	62 672	62 667	63 292	4 205	5 066	4 457	5 500	5 226	255	314	279	345	331
Varsinais-Suomi	83 181	85 264	85 939	86 075	86 403	6 252	5 897	5 953	6 508	6 973	520	503	512	560	602
Ahvenanmaa	5 462	5 749	5 963	6 042	6 096	6 252	5 897	5 382	6 508	6 973	34	34	32	39	43
Satakunta	49 628	50 451	51 491	51 878	52 547	5 053	4 709	5 551	6 232	6 496	251	238	286	323	341
Häme	27 881	28 613	29 793	29 840	30 144	3 737	5 374	5 143	5 605	5 639	104	154	153	167	170
Pirkanmaa	52 240	54 485	55 568	55 806	56 858	3 604	4 225	4 593	5 000	5 800	188	230	255	279	330
Päijät-Häme	22 340	23 239	24 463	24 617	24 992	4 489	4 335	4 404	4 204	5 769	100	101	108	103	144
Kymenlaakso	24 256	25 023	25 611	25 848	26 366	3 136	3 364	3 777	4 435	4 876	76	84	97	115	129
Etelä-Karjala	17 447	18 426	18 604	18 858	19 255	2 144	2 699	2 523	4 158	3 000	37	50	47	78	58
Etelä-Savo	23 980	24 774	25 473	26 005	26 591	2 102	2 601	2 535	2 235	1 899	50	64	65	58	50
Pohjois-Savo	40 812	42 500	43 806	44 698	45 653	1 850	1 955	2 401	2 384	2 822	76	83	105	107	129
Pohjois-Karjala	26 649	27 684	29 129	30 906	32 550	1 643	1 716	1 619	2 186	1 970	44	48	47	68	64
Keski-Suomi	29 996	31 458	32 622	33 264	33 890	2 065	1 577	2 523	2 314	1 767	62	50	82	77	60
Etelä-Pohjanmaa	75 027	76 886	78 713	78 655	79 365	4 872	4 044	5 046	5 156	6 000	365	311	397	406	476
Vaasan rannikkoseutu	43 833	44 657	45 014	45 238	45 216	4 872	4 044	5 046	5 156	6 000	214	181	227	233	271
Keski-Pohjanmaa	16 495	16 933	17 142	17 260	17 542	2 871	3 027	3 504	3 012	3 266	47	51	60	52	57
Pohjois-Pohjanmaa	63 513	65 797	67 482	67 822	68 602	2 355	3 004	2 925	3 020	3 789	150	198	197	205	260
Kainuu	10 700	11 138	11 578	11 694	11 850	925	925	1 682	1 346	1 539	10	10	19	16	18
Lappi	16 616	17 263	18 082	18 415	19 054	667	1 399	1 000	1 329	500	11	24	18	24	10
Koko maa	692 756	714 355	731 146	737 592	748 272						2 595	2 727	2 987	3 255	3 543

(*) Maanmittauslaitoksen kiinteistöjen kauppahintatilasto. Yksinomaan viljeltyä maata sisältäneet kiinteistökaupat maakunnittain.

Ahvenanmaan hintana on käytetty Varsinais-Suomen hintaa. Vaasan rannikkoseudulla käytetty Etelä-Pohjanmaan hintaa.

MTT:n selvityksiä -sarjan Talous-teeman julkaisuja

- No 59 Lindström, O. & Heshmati, A. 2004. Interaction of Real and Financial Flexibility - An Empirical Analysis. 31 p., 2 appendices. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts59.pdf>).
- No 61 Ovaska, S., Sipiläinen, T., Ryhänen, M. & Ylätaalo, M. 2004. Maitotilojen tuotantotoiminta ja talous - Suomen, Ruotsin, Saksan ja Itävallan IFCN-tilojen vertailu. 54 s.
- No 62 Lehtonen, H. (toim.). 2004. CAP-uudistus Suomen maataloudessa. 140 s.
- No 63 Kuokkanen, K. 2004. Kolmannen sektorin rooli kumppanuuksissa. Esimerkkinä Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelmat rakennerahastokaudella 2000–2006. 93 s., 4 liitettä.
- No 64 Laaksonen, M., Forsman, S. & Immonen, H. 2004. Kokonaisvaltaisen suorituskyvyn mitausjärjestelmän rakentaminen elintarvikealan pienyrityksen käyttöön. Esitutkimus. 71 s., 1 liite.
- No 65 Hirvi, T. 2004. Nuorten viljelijöiden tulonmuodostus ja työnkäyttö. 66 s., 8 liitettä.
- No 66 Myyrä, S. 2004. Pellon kasvukunnon taloudellinen arvo. 37 s., 4 liitettä.
- No 67 Tiilikainen, S. 2004. Hevostalous maatiloilla. 90 s., 7 liitettä.
- No 71 Koivisto, A. 2004. Puutarhayritysten tuotantokustannusten seurantamallit. 64 s., 27 liitettä.
- No 74 Ovaska, S., Sipiläinen, T. & Ryhänen, M. 2004. Suomen IFCN-maitotilat - Vuoden 2003 tulosten tarkastelu. 29 s. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts74.pdf>).
- No 75 Myyrä, S. 2004. Pellon vuokrahinat Suomessa vuosina 2003–2004. 23 s., 1 liite. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts75.pdf>).
- No 76 Pallari, M. 2004. Ekotuotteistamisen vihreä markkinointimalli - pienyritysten mahdollisuudet ja keinot. 91 s., 8 liitettä.
- No 79 Hirvi, T. 2004. Aktiivitulojen viljelijöiden mielipiteitä investointituesta ja nuorten viljelijöiden aloitustuesta. 59 s., 4 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts79.pdf>).
- No 80 Karhula, T., Outa, P., Kankaanhuhta, K. & Simola, I. 2004. Puutarhayritysten talous Suomessa.
- No 81 Manninen, M. 2004. Työn ja talouden hallinta laajenneilla lypsykarjatiljoilla. 68 s., 4 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts81.pdf>).
- No 88 Paananen, J., Forsman-Hugg, S. 2005. Lähi- ja luomuruoka kunnallisissa ruokapalveluissa. Esiselvitys päättäjien näkemyksistä. 32 s., 2 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts88.pdf>).
- No 90 Karhapää, M., Siljander-Rasi, H., Paasonen, M., Ala-Kleme, T., Puumala, M., Turunen, H. 2005. Luomuporsastuotannon mahdollisuudet Suomessa. 55 s., 6 liitettä.
- No 91 Koivisto, A. 2005. Mansikantuotannon kilpailuetu Suomessa ja Virossa. 81 s., 4 liitettä.
- No 92 Myyrä, S. & Pietola, K. 2005. Velkojen keskittymiskehitys Suomen maatiloilla. 31 s, 2 liitettä. (verkkojulkaisu: <http://www.mtt.fi/mtts/pdf/mtts92.pdf>).

